

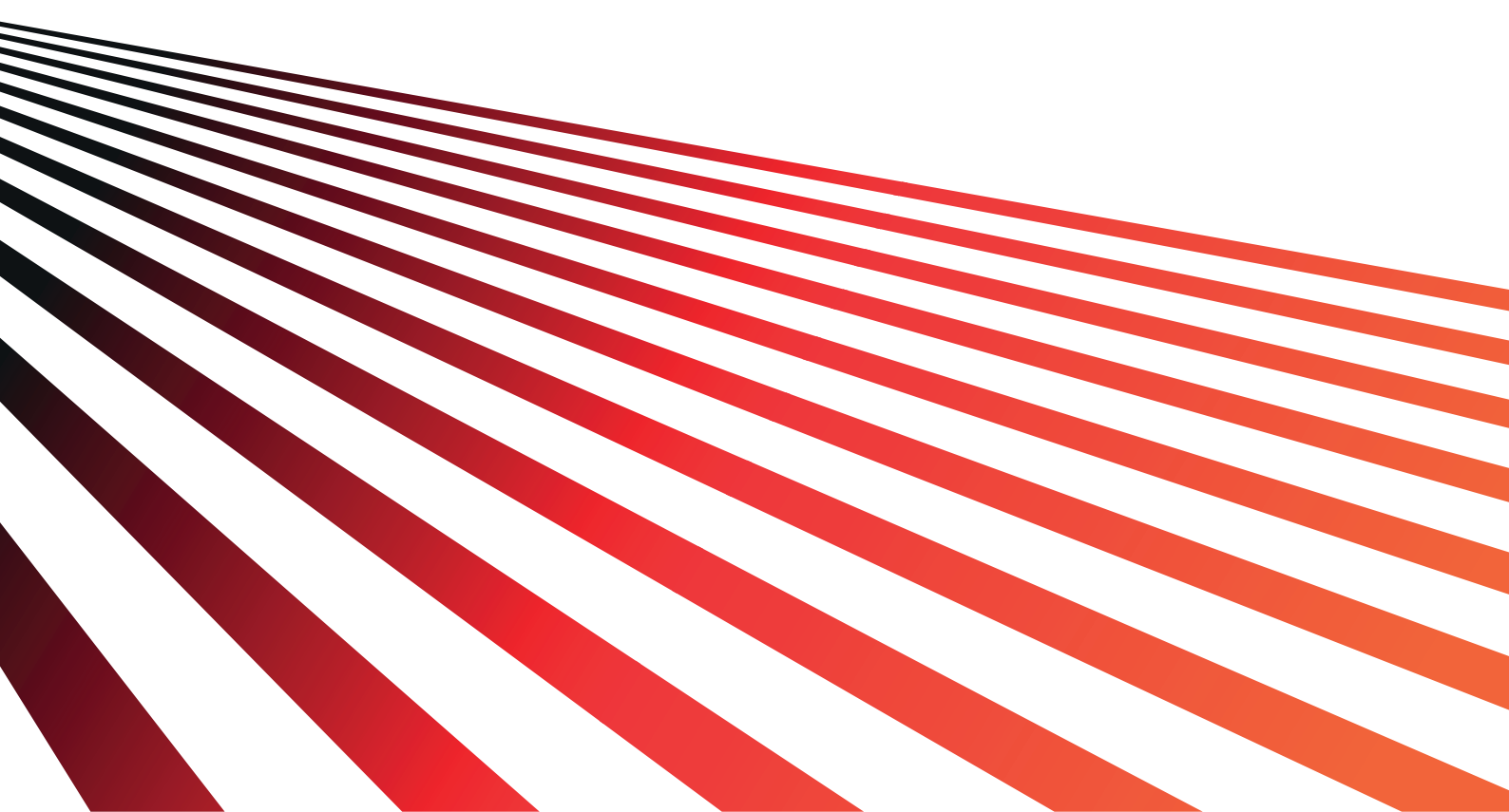

РУЙНУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОЄКТУ «РЕЛІГІЯ В ОГНІ»

лютий 2022 року – лютий 2026 року | КИЇВ -2026

Руйнування релігійної інфраструктури України (лютий 2022 року - лютий 2026 року): звіт за результатами проєкту «Релігія в огні». Київ, 2026. 38 с.

Звіт представляє результати документування руйнувань і пошкоджень релігійної інфраструктури України внаслідок повномасштабного російського вторгнення продовж 2022–2026 років у межах проєкту «Релігія в огні». На основі моніторингу відкритих джерел, польових досліджень та супутникових даних проаналізовано масштаби втрат, їх регіональний і конфесійний розподіл, а також вплив війни на релігійні громади України. Звіт містить актуалізовану статистику руйнувань та слугує джерелом для подальших досліджень, правозахисної діяльності й фіксації воєнних злочинів проти релігійних громад.

Автори та авторки:

Басаурі Зюзіна Анна Марія, Нікіфоров Карен, Севастьянів Уляна, Фенно Ірина, Халіков Руслан.

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Методологія.....	6
3. Результати моніторингу.....	9
4. Релігійні громади України в умовах війни	17
Українська православна церква	17
Православна церква України.....	20
Римо-католицька та Греко-католицька церкви в Україні.....	22
Протестантські Церкви.....	26
Іслам.....	28
Юдаїзм.....	30
Інші релігійні спільноти.....	33
Висновки.....	35
Команда проєкту «Релігія в огні».....	37

1. ВСТУП

Особливості українського конституційного устрою та нормативно-правової бази, на відміну від багатьох пострадянських республік, передбачають, що жодна релігія чи ідеологія, включно з секуляризмом, не може бути визнана обов'язковою чи забороненою¹. Після відновлення незалежності України у 1991 році, визначена модель державно-церковних відносин створила умови для бурхливого зростання мережі релігійних організацій. Як наслідок, якщо у 1990 році в УССР діяло близько 8000 релігійних громад (в РСФСР на той момент їх налічувалось менш 4000), то вже на 1 січня 1992 року в Україні діяло 13217 релігійних громад (тоді як у Росії така кількість з'явилася лише в 1997 році).

У 2014 році в Україні функціонували 35646 релігійних громад, при цьому жодна з церков не могла претендувати на монопольний статус, що зробило ситуацію з релігійною свободою в Україні доволі нетиповою для пострадянського простору та загалом Європи. Вона більше нагадувала ситуацію в США, де 1-ша поправка до Конституції забороняє Конгресу видавати закони щодо впровадження будь-якої релігії чи заборони вільно сповідувати її. Ставлення до релігійної свободи було маркером того, що Україна обрала західний вектор розвитку та цінність індивідуальних прав і свобод людини та громадянина. Після Революції Гідності цей шлях продовжився, а у 2019 році євроатлантична інтеграція в якості стратегічного курсу держави була офіційно закріплена в Конституції.

Водночас, на територіях України, анексованих РФ ще у 2014 року, відбулося придушення релігійної свободи. Низка релігійних організацій були заборонені відповідно до чинного російського законодавства (Хізб ут-Тахрір, Свідки Єгови, групи послідовників Саїда Нурсі та інші). Упродовж 2014-2023 років внаслідок тиску та репресій припинили свою діяльність усі 50 громад УПЦ КП, УАПЦ, а пізніше – ПЦУ на території Криму, всі священники цих церков мусили залишити півострів, а деякі храми були зруйновані окупаційною владою. Більшість релігійних організацій на території окремих районів Донецької та Луганської областей (ОРДЛО) вимушено припинити публічну діяльність, не отримавши дозволу на неї від самопроголошених «органів влади».

24 лютого 2022 року РФ почала повномасштабне вторгнення в Україну, яке супроводжувалося з перших днів масовими обстрілами населених пунктів та авіаударами. Упродовж перших десяти днів війни зазнали руйнувань десятки релігійних споруд, серед яких православні та католицькі храми, протестантські молитовні будинки, зали царства свідків Єгови, мечеті. Для документування руйнувань релігійних об'єктів та воєнних злочинів російської армії проти релігійних громад ГО "Майстерня академічного релігієзнавства" розпочала проєкт "Релігія в огні". Команда проєкту координує свої дії з Державною службою України з етнополітики та свободи совісті, правоохоронними органами, релігійними організаціями, академічною спільнотою, правозахисниками та іншими суб'єктами, які зацікавлені у відновленні справедливості й притягненню воєнних злочинців до відповідальності.

Упродовж 2022-2025 років командою проєкту було оприлюднено кілька звітів, у яких акцентувалося на порушеннях міжнародного гуманітарного права, на змінах у житті релігійних громад України, на регіональному розподілі зруйнованих релігійних об'єктів. Було створено також сайт "Релігія в огні" із даними про пошкоджені та зруйновані релігійні об'єкти, на якому періодично оновлюється інформація. Звіт, який виходить до четвертої річниці

¹ Приміром, відповідно до своїх Конституцій, Азербайджан (ст. 7), Казахстан (ст. 1), Киргизстан (ст. 1), Узбекистан (ст. 1) є світськими республіками. В Україні світськість не проголошена обов'язковою складовою конституційного устрою, хоча церква є відділеною від держави, а школа – від церкви. Конституція України була прийнята в 1996 році та продовжила традиції релігійної свободи, закладені ще в 1991 році в Законі України "Про свободу совісті та релігійні організації".

від початку повномасштабного вторгнення, акцентує на ситуації, що склалася в межах основних конфесій станом на початок 2026 року, а також на детальній статистиці руйнувань об'єктів, що належать громадам цих конфесій.

У 2021 році в Україні діяли 30245 культових споруд (разом із пристосованими до культових потреб приміщеннями), з них щонайменше кожна сорокова отримала пошкодження чи була зруйнована (безперечно, в областях, де відбуваються інтенсивні бойові дії, артилерійські обстріли та удари авіабомбами, відсоток пошкоджених споруд набагато вищий, ніж у тилкових областях). Попри те, що більшість таких споруд це православні храми, уважний погляд зверне увагу, що від війни страждають громади різних релігійних напрямів, включно з релігійними меншинами. У тексті та таблицях цього звіту можна детальніше ознайомитися з тим, скільки об'єктів різних релігійних напрямів було пошкоджено внаслідок російського вторгнення, і які зміни відбулися в житті релігійних громад.

2. МЕТОДОЛОГІЯ:

Релігійні споруди відіграють надзвичайно важливу роль в житті будь-якої релігійної громади. Соціологи Роберт Бреннеман та Брайан Міллер виділяють чотири основні аргументи для необхідності дослідження місця і ролі релігійних споруд у житті громад:

- 1) релігійні споруди створюються релігійними громадами, однак після зведення вони беззаперечно впливають на саму громаду, яка ними користується;
- 2) проєкти будівництва релігійних споруд викликають значну емоційну реакцію в громаді (як позитивну – радість від побудови нового приміщення, яке б задовольняло потреби громади; так і негативну – конфлікти всередині громади та іноді частини суспільства щодо їх будівництва);
- 3) історичні релігійні споруди здійснюють додатковий вплив на громади, що ними користуються;
- 4) релігійні споруди визначають тілесність певних релігійних ідей (вони надають можливість віруючим проживати релігію через ритуали, богослужіння, навчання тощо, фізично гуртуючи громаду довкола релігійних ідей)².

Релігійні споруди створюють умови для громади публічно проявляти свою релігійність. Місце розташування, розмір та грандіозність релігійної споруди свідчать про багаточисельність певної релігійної громади на конкретній території, а також про її інституціоналізацію в певному регіоні.

Наявність власного приміщення для зібрань, уможлиблює розширення діяльності релігійної громади, максимально використовуючи наявний простір. Громади, які будують релігійні споруди, мають можливість планувати їх згідно з потребами, тим самим відображаючи власні переконання та доктрину (наприклад, наявність класу для релігійного навчання дітей або наявність кухні для спільного споживання їжі). Побудовані споруди можуть і обмежувати діяльність релігійної громади, адже з часом виникають нові потреби, які неможливо реалізувати в межах існуючого простору. Крім того, приміщення релігійних споруд можуть змінювати своє початкове призначення: перетворення підвалу споруди на укриття під час війни або на пункт незламності, або пункт вакцинації під час пандемії як це було у ковідний період з приміщенням Патріаршого собору УГКЦ в Києві.

Не потрібно також забувати, що релігійна споруда не є лише приміщенням, а часто має символічне оздоблення, яке слугує посередником для трансляції релігійних цінностей (наприклад, православні храми щедро оздоблені іконами). У багатьох релігіях, релігійна споруда є основним місцем, де відбувається передача релігійного нарративу від одного покоління до іншого, соціалізація нових віруючих, а також власне формування референтного середовища, з конкретними цінностями. Релігійна споруда дає можливість абстрактним ідеям релігії отримати матеріальне втілення, роблячи досвід контакту віруючого із матеріальним втіленням релігійності набагато більш значущим, ніж споглядання. Музика, запахи, зображення тощо дають віруючому незабутній досвід власної релігії, який неможливо відтворити у приватному приміщенні³.

Беручи до уваги ці фактори, не можна недооцінювати важливість збереження повної функціональності релігійних споруд для забезпечення нормальної релігійної діяльності громад. Внаслідок повномасштабного вторгнення РФ в Україну, багато релігійних споруд зазнали пошкоджень різного ступеню важкості, деякі були повністю зруйновані, інші – незаконно

2 Brenneeman, R., Miller, B. J. (2016), 'When Bricks Matter: Four Arguments for the Sociological Study of Religious Buildings' in *Sociology of Religion* 77, pp. 82-101. [doi:10.093/socrel/srw001](https://doi.org/10.093/socrel/srw001)

3 Див. наприклад: Gieryn, T. F. (2002), 'What Buildings Do' in *Theory and Society* 31, pp. 35-74; Barrie, T. (2016), 'The Communicative Agency of Religious Architecture' in *Religion: Material Religion*, ed. Diane Appostolos-Cappadona, MacMillan References USA, pp. 65-85; Halgren Kilde, J. (2004), 'Urbanization and Transformations in Religious Mission and Architecture' in *U.S. Catholic Historian* Spring, vol. 22, no. 2, pp. 13-32.

відібрані окупаційною владою. Подібні дії ніяким чином не сприяють підтримці релігійного різноманіття в Україні. Неможливість використання релігійної будівлі за призначенням загрожує існуванню релігійної громади на певній території загалом, а окремим віруючим не дозволяє вповні користуватися своїм правом на свободу совісті та публічний прояв власної релігійності. Відтак, документування пошкодження та руйнування релігійних споруд видається надзвичайно важливим для подальшого аналізу впливу війни на релігії України та на прогнозування розвитку чи навіть існування конкретних релігійних громад в майбутньому.

Переважна більшість релігійних об'єктів, які документуються в межах проєкту "Релігія в огні", відносяться саме до споруд, у яких здійснюється культова діяльність. У міжнародному гуманітарному праві вживаються різні назви для локацій, пов'язаних із релігійною діяльністю, зокрема, йдеться про місця поклоніння або відправлення культу. Такими місцями є не тільки храмові споруди, але також природні об'єкти (священні дерева, джерела, гори та ін.). Разом із тим, команда проєкту документує руйнування виключно споруд антропогенного походження, виокремлюючи кілька категорій, до яких належить найбільше зруйнованих об'єктів. Цими категоріями є: храм (перш за все, це православні та католицькі споруди), молитовний будинок (відноситься до протестантських деномінацій), зал царства (назва релігійних споруд свідків Єгови), мечеть, синагога, каплиця, монастир, релігійний навчальний заклад, меморіал, кладовище. Близько 30 об'єктів у базі даних проєкту не потрапляють під жодну з цих категорій, приміром, єпархіальне чи дієцезіальне управління, придорожнє розп'яття, хачкар, статуя святого чи стела з зображенням на ній декалогом. До бази даних внесені також споруди, зведені як релігійні, але в яких на момент руйнування не відправлялися релігійні обряди через зникнення громади. Це, зокрема, стосується колишніх синагог.

Перший спосіб документування, який команда проєкту "Релігія в огні" почала використовувати вже наприкінці лютого 2022 року, полягає в моніторингу відкритих джерел. Команда відстежує сьогодні близько 150 сайтів, каналів та сторінок у соцмережах, які належать релігійним організаціям, релігійним діячам, волонтерам, правоохоронним органам, військовим підрозділам тощо. При появі текстової чи візуальної інформації про руйнування релігійного об'єкту або про можливий військовий злочин стосовно релігійного діяча, ця інформація фіксується в базі даних проєкту. Другий спосіб документації, який допомагає перевірити інформацію з відкритих джерел, але іноді також виявляє нові факти пошкоджень, полягає в здійсненні польових візитів представниками команди проєкту. Третім способом отримання інформації є обмін даними з іншими документаційними ініціативами, органами влади та правоохоронними органами. Сюди ж відноситься обмін даними з релігійними організаціями, частина з яких веде внутрішній облік пошкоджених релігійних об'єктів, пораних, вбитих чи репресованих релігійних діячів.

Документування з використанням супутникових карт

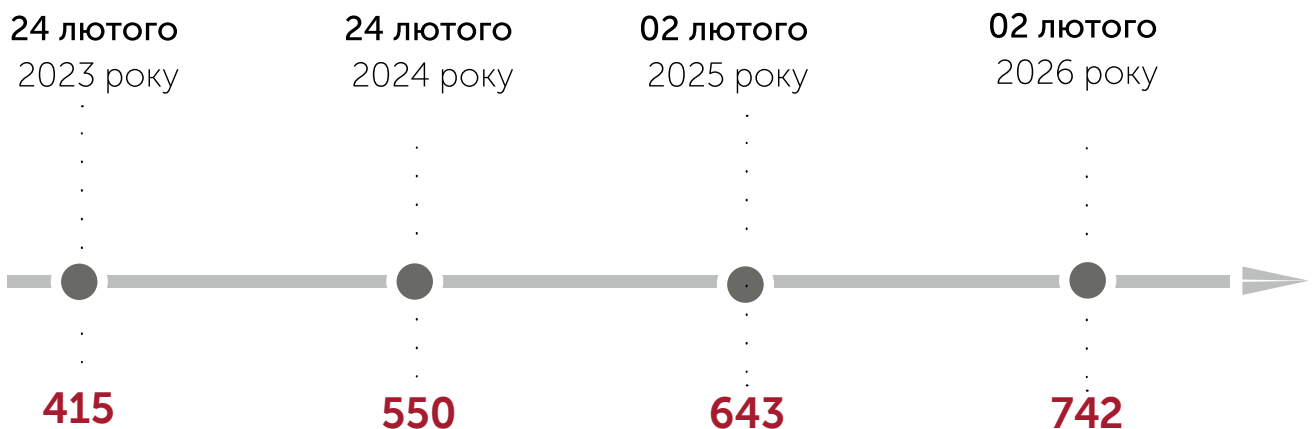
Свято-Миколаївський храм (1797 р.), м. Бахмут. Згорів внаслідок російського обстрілу на початку липня 2023 року.

Починаючи з 2025 року, команда проєкту почала використовувати ще один спосіб документування, з використанням даних супутникових карт. Чимало населених пунктів вздовж лінії бойового зіткнення зазнали масштабних руйнувань внаслідок обстрілів, авіаударів та застосування ударних дронів. При оновленні супутникових карт регіону на картографувальній платформі Google Maps помітні деякі руйнування релігійних споруд. Зокрема, завдяки цій методології вдалося підтвердити руйнування в містах Бахмут, Часів Яр, Попасна та інших, доступу куди немає ні у команди проєкту, ні в офіційних представників релігійних організацій, ні в органів влади, через продовження бойових дій або подальшу окупацію.

3. РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

За даними проєкту “Релігія в огні” станом на 2 лютого 2026 року внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну було пошкоджено або зруйновано щонайменше 742 релігійних споруд. Станом на 2 лютого 2025 року база даних проєкту містила відомості про 643 релігійні споруди, отже, впродовж року було пошкоджено близько 100 нових об’єктів. Велика кількість об’єктів, уже наявних в базі даних, зазнали повторних пошкоджень. Цифри, подані в цьому звіті, стосуються саме пошкоджених чи зруйнованих релігійних споруд, а не фактів повторних обстрілів.

Кількість зруйнованих та пошкоджених релігійних об’єктів станом на:

Цифра у 742 релігійних споруди не є остаточною, оскільки не про всі факти руйнувань можна дізнатися за допомогою тих методів, які використовує команда проєкту. Передовсім, велика кількість релігійних споруд, які, ймовірно, є пошкодженими чи зруйнованими, перебувають в зоні активних бойових дій або на окупованій території. Перевірка стану споруд у населених пунктах, які піддавалися масованим обстрілам, за допомогою супутникових карт, свідчить про те, що значний відсоток релігійних споруд там є пошкодженими чи зруйнованими. Втім, детальне документування руйнувань таких об’єктів буде можливе тільки після деокупації населених пунктів чи цілковитого припинення бойових дій.

Релігійні споруди за ступенем пошкодження

Команда проєкту "Релігія в огні" виокремлює чотири ступені руйнувань релігійної споруди. Слабкі пошкодження передбачають можливість оперативного ремонту й подальшого використання споруди (сюди відносяться вибиті вибуховою хвилею вікна, легкі пошкодження екстер'єру тощо). Таких об'єктів у базі даних проєкту налічується 295, частина з них вже була відремонтована і продовжує використовуватися, інші функціонують без ремонту. Споруда, яка зазнала середніх пошкоджень, може також використовуватися для відправлення релігійних обрядів, але після серйозного ремонту, приміром, заміни покрівлі. База даних "Релігії в огні" містить інформацію про 186 споруд, пошкодження яких кваліфіковані як середні. Важких пошкоджень зазнали щонайменше 119 релігійних споруд, і ще 70 – цілком зруйновані, їх використання для задоволення релігійних потреб неможливе, навіть якщо громада не зникла чи не релокувалася з населеного пункту. Інші об'єкти, які внесені в базу, ще потребують додаткового дослідження, оскільки наразі інформація про ступінь пошкоджень відсутня.

Повністю знищені релігійні будівлі на мапі України

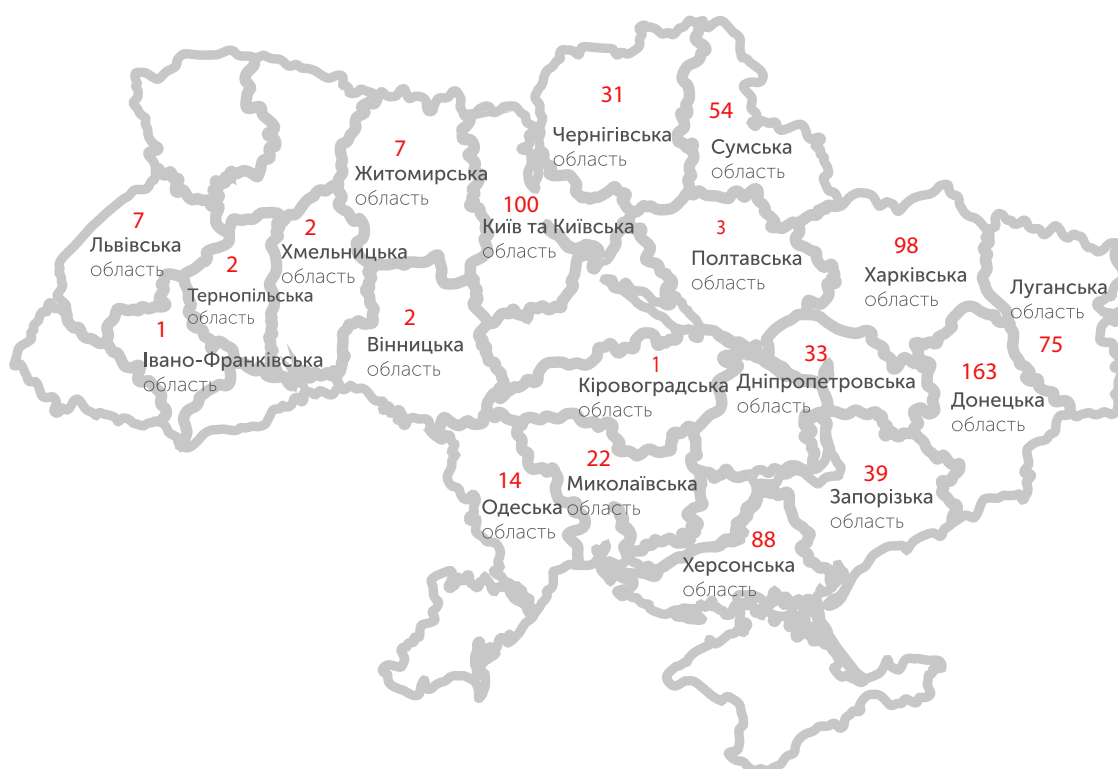

Повністю знищені релігійні споруди за приналежністю до конфесій

 Православні (УПЦ)	38	 Мусульманські	1
 Православні (ПЦУ)	8	 Юдейські	2
 Греко- і римо-католицькі	2	 Споруди інших конфесій	2
 Протестантські	17	ВСЬОГО	70

У більшості областей України наявні руйнування релігійних споруд під час повномасштабної війни, але найбільше об'єктів очікувано пошкоджено в тих областях, де відбуваються чи відбувались інтенсивні бойові дії та артилерійські обстріли, а не тільки мали місце удари ракетами та дронами. Найбільшу кількість пошкоджених чи зруйнованих релігійних споруд зафіксовано в Донецькій області. Станом на 2 лютого 2026 року йдеться, щонайменше, про 163 об'єкти, у Київській – 100, Харківській – 98, Херсонській – 88, і 75 об'єктів у Луганській області. У 2025 році зафіксовано перші руйнування релігійних споруд у Кіровоградській та Івано-Франківській областях, де раніше подібних прецедентів не було. Щонайменше про 78 об'єктів відомо, що вони отримали повторні пошкодження, деякі з них зрештою були знищені повторними обстрілами. Більш детально з кількістю пошкоджених і зруйнованих релігійних споруд можна познайомитися на карті та у відповідних таблицях, де зазначені руйнування відповідно до регіону.

Пошкоджені та знищені релігійні споруди на мапі України

Найбільша кількість пошкоджених та зруйнованих релігійних споруд, що зафіксовані в базі даних проекту, як і раніше, належать до Української православної церкви (в єдності з Московським патріархатом) (далі – УПЦ). Станом на 2 лютого 2026 року йдеться про 395 таких споруд (понад 53% від загальної кількості пошкоджених споруд). Щонайменше 194 пошкоджені чи зруйновані споруди належать протестантським релігійним громадам, з них 82 – Зали Царства свідків Єгови. 75 об'єктів належать Православній церкві України (далі – ПЦУ). Ще 22 об'єкти відносяться до юдаїзму, 16 – до Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ), 15 – до Римо-католицької церкви (далі – РКЦвУ), 7 – до ісламу та 2 – до індуїзму.

Пошкоджені та знищені релігійні споруди за приналежністю до конфесій

Пошкоджено між 24.02.2022 та 02.02.2026 рр. Наявність храмів і пристосованих споруд станом на 01.01.2021 р.

	Православні (УПЦ)	395	11270
	Протестантські	194	8075
	Православні (ПЦУ)	75	5351
	УГКЦ та РКЦвУ	31	4268
	Юдейські	22	227
	Мусульманські	7	176
	Споруди інших конфесій	18	878
	ВСЬОГО	742	30 245

Внаслідок російської агресії зазнали руйнувань десятки старовинних храмів, серед яких чільне місце посідають пам'ятки історії, архітектури та містобудування. Нижче наведено приклади старовинних (зведених до ХХ століття) релігійних споруд України, які зазнали руйнувань під час повномасштабної війни. Цей список не є вичерпним і постійно поповнюється мірою отримання інформації про руйнування.

На Донеччині було пошкоджено Спасо-Преображенський храм (с. Серебрянка, 1754-1760), Свято-Миколаївський храм (м. Бахмут, 1797), Храм Покрови Пресвятої Богородиці (с. Гришине, 1804), Свято-Георгіївський храм (с. Олександро-Шульгине, 1822), Свято-Покровський храм Свято-Успенської Святогірської лаври (м. Святогірськ, 1850), Храм св. вмч Дмитрія Солунського (сmt. Верхньоторецьке, 1861), Церкву Різдва Пресвятої Богородиці (с. Андріївка, 1886), Вознесенський храм (с. Новотроїцьке, 1898).

На Харківщині пошкоджено Собор Успіння Пресвятої Богородиці (м. Харків, 1771-1777), Свято-Троїцький храм (с. Гракове, 1810), університетський храм Преподобного Антонія Великого (м. Харків, 1823-1831), Свято-Вознесенський кафедральний собор (м. Ізюм, 1826), Свято-Троїцький храм (с. Мала Комишуваха, 1826), Церкву Різдва Пресвятої Богородиці (с. Дергачі, 1850), Храм святого Дмитрія Солунського (с. Васищево, 1880), Церкву Вознесіння Господнього (сmt. Золочів, 1884).

На Житомирщині практично знищено дерев'яний Храм Різдва Пресвятої Богородиці (с. В'язівка, 1862).

Чимало дерев'яних старовинних церков було знищено чи істотно пошкоджено на Київщині – Георгіївську церкву (с. Заворичі, 1873), Храм Вознесіння Господнього (с. Лук'янівка, 1879), Церкву Різдва Пресвятої Богородиці (с. Перемога, 1892). Також у Київській області пошкоджено обстрілами Свято-Покровський храм (с. Плоске, 1889). 10 червня 2025 року від обстрілів Києва зазнав ушкодження найвідоміший храм України – Софійський собор (XI ст.). В ніч проти 24 січня 2026 року були вхід у Дальні печери та Аннозачатіївська церква на території Києво-Печерської лаври.

На Чернігівщині пошкоджено Свято-Троїцький собор Троїцько-Іллінського монастиря (м. Чернігів, 1695), Микільська церква (м. Новгород-Сіверський, 1720), Храм Казанської ікони Божої Матері (с. Семенівка, 1875).

У Сумській області пошкоджено обстрілами Свято-Воскресенський кафедральний собор (м. Суми, 1702), Миколаївський храм (м. Середина-Буда, 1787), церкву в ім'я Святителя та Чудотворця Миколая (с. Сопич, 1796), Миколаївську церкву (с. Семереньки, 1800), Храм Воздвиження Хреста Господнього (с. Боромля, 1821), Свято-Володимирівський храм (с. Могиця, 1844).

У Херсонській області пошкодження отримали Катерининський собор (м. Херсон, 1786), Храм Різдва Пресвятої Богородиці «Монастирок» (м. Херсон, 1799), Святодухівський кафедральний собор (м. Херсон, 1810), Синагога «Хабар Херсон» (м. Херсон, 1895).

У Дніпропетровській області завдано руйнувань Спасо-Преображенському храму (с. Новов'язівка, 1814).

В Одеській області пошкоджено обстрілом Бродську синагогу (м. Одеса, 1863).

Пошкоджені та знищені релігійні будівлі за регіонами

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Полтавська область

 Протестантизм (інші)	1
 Православ'я (УПЦ)	1
 Православ'я (ПЦУ)	1
ЗАГАЛОМ	3

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Львівська область

 Римо-католицизм (РКЦвУ)	2
 Православ'я (ПЦУ)	2
 Греко-католицизм (УГКЦ)	2
 Свідки Єгови	1
ЗАГАЛОМ	7

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Донецька область

 Православ'я (УПЦ)	95
 Свідки Єгови	25
 Протестантизм (ЄХБ)	13
 Іслам	4
 Протестантизм (інші)	4
 Православ'я (ПЦУ)	3
 Інші релігії	3
 Юдаїзм	3
 Римо-католицизм (РКЦвУ)	2
 Греко-католицизм (УГКЦ)	3
 Індуїзм	1
 Адвентисти сьомого дня	1
 Протестантизм (ХВЕ)	2
ЗАГАЛОМ	163

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Харківська область

 Православ'я (УПЦ)	54
 Свідки Єгови	12
 Православ'я (ПЦУ)	12
 Протестантизм (ЄХБ)	3
 Юдаїзм	4
 Протестантизм (інші)	2
 Інші релігії	2
 Адвентисти сьомого дня	2
 Іслам	1
 Греко-католицизм (УГКЦ)	2
 Римо-католицизм (РКЦвУ)	1
 Караїмізм	1
 Протестантизм (ХВЕ)	1
ЗАГАЛОМ	98

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Кіровоградська область

 Православ'я (ПЦУ)	1
ЗАГАЛОМ	1

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Тернопільська область

 Юдаїзм	1
 Інші релігії	1
ЗАГАЛОМ	2

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Київ та Київська область

 Православ'я (УПЦ (МП))	39
 Православ'я (ПЦУ)	12
 Греко-католицизм (УГКЦ)	4
 Римо-католицизм (РКЦвУ)	4
 Протестантизм (ЄХБ)	12
 Протестантизм (ХВЕ)	6
 Протестантизм (інші)	2
 Свідки Єгови	9
 Адвентисти сьомого дня	4
 Юдаїзм	5
 Іслам	1
 Інші релігії	2
ЗАГАЛОМ	100

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Луганська область

 Православ'я (УПЦ (МП))	49
 Протестантизм (ЄХБ)	8
 Свідки Єгови	7
 Протестантизм (ХВЕ)	4
 Адвентисти сьомого дня	2
 Протестантизм (інші)	2
 Греко-католицизм (УГКЦ)	1
 Іслам	1
 Індуїзм	1
ЗАГАЛОМ	75

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Сумська область

 Православ'я (УПЦ)	41
 Православ'я (ПЦУ)	3
 Протестантизм (ЄХБ)	4
 Свідки Єгови	1
 Адвентисти сьомого дня	1
 Юдаїзм	2
 Інші релігії (невідомо)	1
 Протестантизм (ХВЕ)	1
ЗАГАЛОМ	54

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Херсонська область

 Православ'я (УПЦ)	39
 Православ'я (ПЦУ)	21
 Греко-католицизм (УГКЦ)	3
 Римо-католицизм (РКЦвУ)	2
 Протестантизм (ЄХБ)	4
 Протестантизм (інші)	2
 Свідки Єгови	10
 Адвентисти сьомого дня	3
 Юдаїзм	1
 Православ'я (УПЦ КП)	1
 Інших релігії	2
ЗАГАЛОМ	88

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Дніпропетровська область

 Православ'я (УПЦ)	22
 Свідки Єгови	4
 Православ'я (ПЦУ)	5
 Протестантизм (інші)	2
ЗАГАЛОМ	33

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Одеська область

 Православ'я (УПЦ)	9
 Юдаїзм	3
 Православ'я (ПЦУ)	2
ЗАГАЛОМ	14

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Запорізька область

 Православ'я (УПЦ)	16
 Протестантизм (ЄХБ)	11
 Свідки Єгови	4
 Юдаїзм	3
 Православ'я (ПЦУ)	2
 Меноніти	2
 Греко-католицизм (УГКЦ)	1
 Адвентисти сьомого дня	1
ЗАГАЛОМ	35

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Житомирська область

 Православ'я (ПЦУ)	2
 Православ'я (УПЦ)	1
 Православ'я (РПЦЗ)	1
 Протестантизм (ЄХБ)	1
 Свідки Єгови	1
 Римо-католицизм (РКЦВУ)	1
ЗАГАЛОМ	6

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Івано-Франківська область

 Греко-католицизм (УГКЦ)	1
ЗАГАЛОМ	1

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Вінницька область

 Православ'я (УПЦ)	2
ЗАГАЛОМ	2

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Хмельницька область

 Римо-католицизм (РКЦВУ)	2
ЗАГАЛОМ	2

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Миколаївська область

 Свідки Єгови	7
 Православ'я (УПЦ (МП))	6
 Адвентисти Сьомого дня	4
 Православ'я (ПЦУ)	2
 Римо-католицизм (РКЦВУ)	1
 Протестантизм (ЄХБ)	1
 Протестантизм (інші)	1
ЗАГАЛОМ	22

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Одеська область

 Православ'я (УПЦ)	9
 Юдаїзм	3
 Православ'я (ПЦУ)	2
ЗАГАЛОМ	14

Зруйновані та пошкоджені релігійні об'єкти: Чернігівська область

 Православ'я (УПЦ)	20
 Православ'я (ПЦУ)	4
 Протестантизм (ЄХБ)	2
 Адвентисти Сьомого дня	2
 Свідки Єгови	1
 Інші релігії	2
ЗАГАЛОМ	31

Пошкоджені та знищені релігійні освітні установи (перелік):

1. Сумська духовна семінарія імені Блаженнішого Митрополита Володимира
2. Українська євангельська теологічна семінарія
3. Ірпінська біблійна семінарія ЄХБ
4. Вища духовна семінарія Пресвятого Серця Ісуса
5. Таврійський християнський інститут
6. Українська євангельська семінарія
7. Український гуманітарний інститут
8. Недільна школа на території храму в ім'я благовірного князя Олега Брянського м. Харкова
9. Південно-український єврейський університет «Хабад Одеса»
10. Дніпровська духовна семінарія
11. Колишня Чоботарська синагога (1912 р.); Тепер у цьому приміщенні знаходяться єшива, гуртожиток та синагога для хлопчиків.

4. РЕЛІГІЙНІ ГРОМАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Українська православна церква

Історія Української православної церкви (УПЦ) у новітній період тісно переплетена з процесами державотворення України та геополітичними впливами Росії. Отримавши у жовтні 1990 року Грамоту про «самостійність і незалежність в управлінні» від патріарха Московського та всієї Русі Олексія II, УПЦ фактично стала правонаступницею Українського екзархату Російської православної церкви. Після 1991 року УПЦ розбудувала найпотужнішу релігійну інфраструктуру в країні, проте її канонічний зв'язок із московським престолом залишався джерелом постійних суспільних дискусій та міжцерковних конфліктів, особливо після розколу 1992 року та появи УПЦ Київського патріархату. Новий етап кризи розпочався з 2014 року, коли всі кримські єпархії, а також частини Донецької, Горлівської, Луганської та Ровеньківської єпархій були окуповані російськими військами, а надання Томосу про автокефалію ПЦУ у 2019 році змістило УПЦ у статус «релігійної організації з центром у країні-агресорі» з погляду законодавства. Вирішальним моментом в історії УПЦ став Собор у Феофанії 27 травня 2022 року, де вона задекларувала повну самостійність через незгоду з позицією патріарха Кирила щодо війни.

Напередодні повномасштабного вторгнення УПЦ займала домінуюче інституційне становище в релігійному ландшафті України, володіючи найбільшою мережею парафій серед усіх конфесій. За даними Державної служби з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС), станом на 1 січня 2021 року УПЦ налічувала понад 12 400 зареєстрованих релігійних організацій⁴. Її присутність була фактично тотальною: від Закарпаття до Луганської області, причому найвища щільність громад спостерігалася не лише у східних регіонах, а й у центральних та західних областях, зокрема на Вінниччині, Хмельниччині та Волині, де історично склалася висока концентрація сільських парафій.

Головними осередками духовного, адміністративного та ідеологічного впливу залишалися три найбільші святині: Києво-Печерська, Почаївська та Святогірська Лаври, які разом із понад 200 монастирями формували потужний каркас релігійного життя. У довоєнний період УПЦ зберігала значну соціальну вагу та володіла розвиненою інфраструктурою: від духовних навчальних закладів (академій та семінарій) до розгалуженої системи медіаресурсів та благодійних фондів. Попри внутрішню напругу, спричинену наданням Томосу ПЦУ у 2019 році та юридичними суперечками навколо закону про перейменування, УПЦ до 24 лютого 2022 року залишалася монолітною структурою з мільйонами вірян, офіційно позиціонуючи себе як єдину канонічну православну церкву в країні та утримуючи монополію на використання більшості історичних культових споруд загальнонаціонального значення.

Масштаб руйнувань інфраструктури Української православної церкви є найбільшим серед усіх релігійних конфесій України, що зумовлено історично високою щільністю її парафій саме в тих регіонах, які стали ареною найбільш інтенсивних бойових дій та тривалої окупації – на Донеччині, Луганщині, Харківщині, Херсонщині та Запоріжжі. Станом на початок 2026 року, кількість пошкоджених або повністю знищених об'єктів УПЦ (храмів, каплиць, монастирських корпусів та адміністративних будівель) налічує майже 400 одиниць. Географія руйнувань чітко корелює з лінією фронту: лише у Донецькій області постраждало майже 100 споруд УПЦ. Характер пошкоджень варіюється від вибитих шибок вибуховою хвилею у глибокому тилу до повного знищення архітектурних об'єктів в зоні активних бойових дій.

⁴ «ДЕСС. Звіт про мережу релігійних організацій. Станом на 1 січня 2021 р.», доступно за: <https://dessa.gov.ua/religion/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

Окремою трагічною сторінкою є доля Свято-Успенської Святогірської Лаври на Донеччині, яка неодноразово потрапляла під прямі обстріли. У червні 2022 року внаслідок влучання снарядів цілком згорів Всіхсвятський скит – унікальна пам'ятка сучасної дерев'яної архітектури, збудована без жодного цвяха. Масштабних руйнувань зазнали також інші споруди монастирського комплексу, що призвело і до людських жертв серед ченців та цивільних осіб, які переховувалися в підземеллях лаври. Не менш резонансним став ракетний удар по Одесі в липні 2023 року, внаслідок якого суттєвих руйнувань зазнав Спасо-Преображенський кафедральний собор. Пряме влучання у вітарну частину призвело до часткового обвалення даху, пошкодження фасадів та інтер'єрів, хоча фундамент та стіни встояли, що дозволило розпочати консерваційні та відновлювальні роботи.

Серед задокументованих командою проєкту випадків на увагу заслуговує, наприклад, Свято-Микільський кафедральний собор м. Маріуполя, де окрім фізичних пошкоджень від обстрілів, відомо про акт мародерства 25 лютого 2022 року.

Окрім прямих руйнувань від зброї, зафіксовано численні випадки вандалізму та мародерства на територіях, що були під окупацією. У багатьох храмах на Київщині та Чернігівщині після деокупації були виявлені сліди перебування військових підрозділів безпосередньо у молитовних залах, пошкоджені ікони та викрадене церковне начиння⁵. В той же час, у містах, віддалених від фронту, будівлі УПЦ частіше зазнавали незначних пошкоджень від уламків ракет або ударних хвиль, що, проте, вимагало значних коштів на відновлення вітражів та фасадів. Ця статистика продовжує доповнюватися, оскільки доступ до багатьох зруйнованих об'єктів на Сході залишається неможливим через окупацію, щільне мінування територій чи активні бойові дії.

Повномасштабне вторгнення спровокувало найглибшу за всю історію незалежної України кризу всередині Української православної церкви, яка призвела до тектонічних змін у структурі її громад. Ці зміни відбувалися одночасно у кількох вимірах: правовому, територіальному та ідеологічному.

По-перше, почалася чергова хвиля переходів громад до ПЦУ. Якщо з 2019 по 2022 рік перейшло 376 парафій, то з початку повномасштабного вторгнення – 1378 (особливо активно цей процес відбувався в Хмельницькій, Вінницькій, Київській та Волинській областях)⁶. Цей процес часто супроводжувався гострими конфліктами, судовими тяжбами та розколами всередині самих місцевих громад, де частина вірян залишається вірною УПЦ, а інша вимагає повного розриву з Москвою.

По-друге, стався фактичний адміністративний розрив, спровокований діями Російської православної церкви (РПЦ). На тимчасово окупованих територіях РПЦ вдалася до прямої «анексії» єпархій УПЦ. Кримські єпархії, а згодом Ровеньківська, Бердянська (Запоріжжя) були перепідпорядковані безпосередньо патріарху Кирилу, ігноруючи канонічні права київського митрополита, а у Донецькій та Маріупольській єпархії відбулася зміна правлячого архієрея⁷. Це поставило духовенство на окупованих землях перед жорстким вибором: або прийняти пряме московське управління, або зазнати репресій.

По-третє, відбулася внутрішня поляризація духовенства та вірян. Собор у Феофанії (травень 2022 р.), на якому було задекларовано незалежність УПЦ, не розв'язав канонічного питання статусу УПЦ остаточно. Водночас задокументовані звітами правозахисників випадки колабораціонізму окремих священників на деокупованих територіях (Київщина, Харківщина) кинули тінь на всю структуру, посиливши суспільну недовіру та державний тиск.

5 "Релігія в огні. Звіт за результатами моніторингу фактів пошкодження релігійних споруд внаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну (24 лютого — 24 серпня 2022 року)", доступно за: <https://www.mar.in.ua/wp-content/uploads/2022/10/Релігія-в-огні.pdf> (дата звернення: 22 лютого 2026).

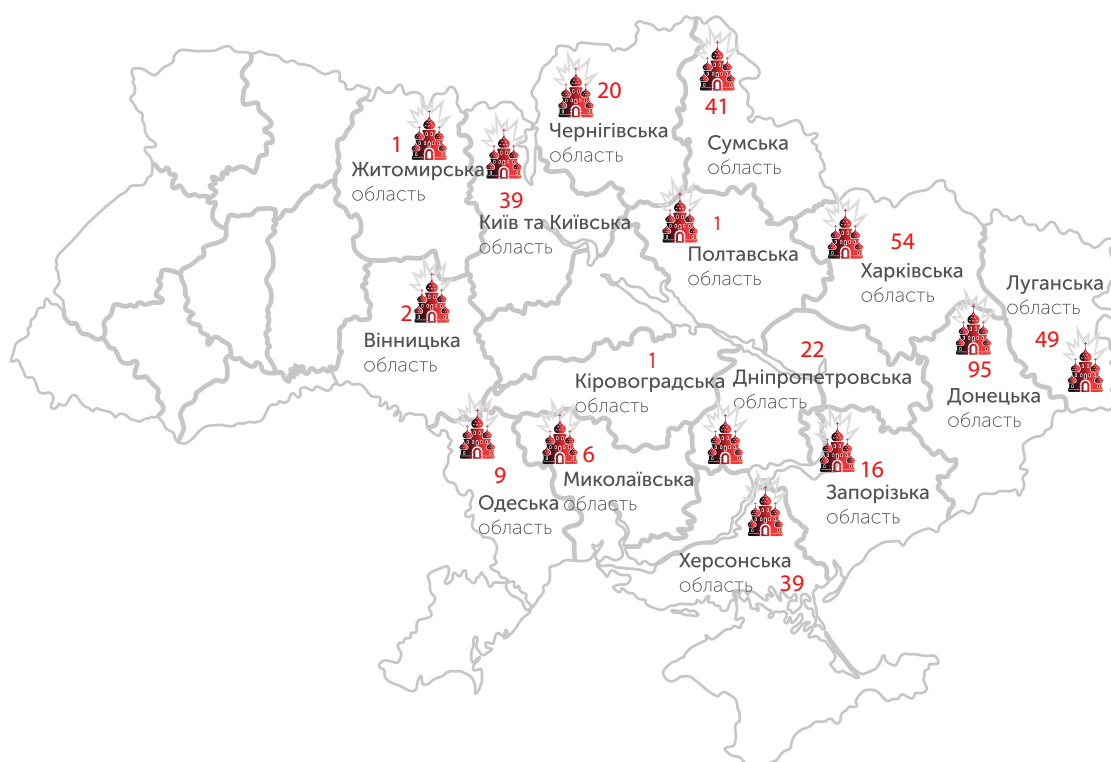
6 "Андрій Смирнов. Фейсбук", доступно за: https://www.facebook.com/andrij.smirnov.260900/posts/pfbid02ia5emVkgBPdznWVej5tgDZzZrAtiEZhdJ3hRfpEReGt6QcQYQzKnfutaHTgjVael?locale=uk_UA (дата звернення: 21 лютого 2026).

7 "РПЦ відправила донецького митрополита на пенсію до Криму. Голос Криму", доступно за: <https://www.voicocrimea.com.ua/uk/news/post/rpc-vidpravila-doneckogo-mitropolita-na-pensiyu-do-krimu/> (дата звернення: 23 лютого 2026).

Крім того, значна частина громад у зоні бойових дій фактично припинила існування через вимушену міграцію. У багатьох селах Сходу та Півдня України, де храми були зруйновані або пошкоджені, парафіяльне життя перейшло у формат домашніх молитов або повністю зникло разом із депортацією чи виїздом населення. Ця трансформація призвела до того, що УПЦ, залишаючись формально великою мережею, втратила цілісність управління та монолітність своєї ідеологічної присутності в Україні.

Вирішальним фактором у трансформації правового поля діяльності УПЦ стало ухвалення в серпні 2024 року Закону № 3894-IX «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». Цей закон не забороняє православне віросповідання як таке, проте впроваджує чітку заборону на діяльність релігійних організацій, які афілійовані з центрами впливу в країні-агресорі (РПЦ). Механізм імплементації закону не є автоматичним: він передбачає проведення релігієзнавчої експертизи ДЕСС для встановлення фактичного зв'язку з Москвою. Якщо такий зв'язок доведено, релігійній організації надається припис про його розірвання протягом певного терміну (зазвичай 9 місяців для остаточного виконання). Лише у разі відмови виконати вимоги закону державні органи отримують право звертатися до суду для ліквідації конкретної юридичної особи, що входить до структури УПЦ. Станом на початок 2026 року ситуація перейшла у стадію тривалих судових розглядів, де кожна юридична особа (від окремої парафії до єпархіального управління) змушена доводити свою адміністративну відокремленість від Московського патріархату. Це призвело до юридичної фрагментації церкви: частина парафій обрала шлях формальної ліквідації з переходом у напівпідпільний стан («хатні церкви»), тоді як інші продовжують боротьбу за право власності на храми в судах.

Пошкоджені та знищені споруди УПЦ на мапі України

Православна церква України

Де-юре наймолодшою серед українських конфесій є Православна церква України (ПЦУ), утворена через Об'єднавчий собор 15 грудня 2018 року. Цього дня у Софійському соборі в Києві в одну Православну церкву України об'єдналися Українська православна церква Київського патріархату та Українська автокефальна православна церква. Очолив ПЦУ Митрополит Епіфаній. Уже за кілька тижнів – 5-6 січня 2019 року ПЦУ отримала Томос від Вселенського Патріарха Варфоломія, що є свідченням її автокефалії та самоврядності, і водночас незалежності від Московського патріархату.

Де-факто церковно-історичні джерела свідчать, що православ'я на українській землі приніс апостол Андрій Первозванний. Укріплення християнської культури серед слов'янського населення відбувалося у IX-X століттях завдяки діяльності святих Кирила і Мефодія. Як свідчить "Повість минулих літ" християнство в Київській Русі було поширене, але статус державної релігії отримало після хрещення Русі князем Володимиром у 988 році. Згодом сформувалися церковні структури, зокрема Київська Митрополія, яка відіграла важливу роль у житті середньовічної держави.

У подальші періоди Київська Митрополія переживала різноманітні політичні та церковні зміни, впливи численних державних центрів і з постійним намаганням зберегти у цих буремних обставинах православну традицію, а відтак і саму автокефалію. Однак у другій половині XV століття відбулося остаточне розділення Київської Митрополії на Київську і Московську. На цей період припадає початок формування окремих національних традицій Православ'я – українського і російського⁸. Київська Митрополія намагалась до останнього зберегти канонічну єдність з Константинопольським патріархатом. Однак Берестейський собор 1596 року, а згодом Переяславська угода 1654 року посилили намагання Московського уряду підпорядкувати собі Київську Митрополію, врешті у 1686 році це таки сталося. Знадобилося більше трьох століть, щоб відновити історичну справедливість і повернути Києву його церковну автокефелію.

Діяльність ПЦУ з моменту утворення і до повномасштабного вторгнення російських військ в Україну охоплює дуже короткий часовий проміжок – три роки. Це період інституційного становлення, утвердження канонічної незалежності та отримання визнання іншими помісними церквами. Також цей час ознаменований розбудовою структурних підрозділів конфесії по всій Україні як шляхом створення нових релігійних громад, так і шляхом приєднання до ПЦУ громад з УПЦ. З перших днів функціонування діяльність ПЦУ була зосереджена на протидію інформаційним впливам, зовнішнім та внутрішнім маніпуляціям зі сторони Російської православної церкви з центром у Москві, а також намаганням дискредитувати предстоятеля та єпископат нової помісної церкви.

Події 24 лютого 2022 року для багатьох релігійних громад УПЦ стали визначальними і спровокували чергову хвилю виходу з Московського узалежнення та приєднання до ПЦУ. За даними Державної служби з етнополітики та свободи совісті упродовж 2022 – 2025 років 1378 релігійних громад змінили канонічне та організаційне підпорядкування з УПЦ на ПЦУ. "Зазначається, що в 2022 році таке рішення прийняло 483 релігійні громади, в 2023 році – 471 релігійна громада, в 2024 році – 233 релігійні громади і в 2025 році – 191 релігійна громада"⁹. У Звіті про мережу релігійних організацій ДЕСС станом на 1 січня 2025 року в Україні діє 8291 релігійна громада ПЦУ¹⁰.

8 "Православна Церква України: шлях крізь віки", доступно за: <https://www.pomisna.info/uk/tserkva/istoriya/> (дата звернення: 22 лютого 2026).

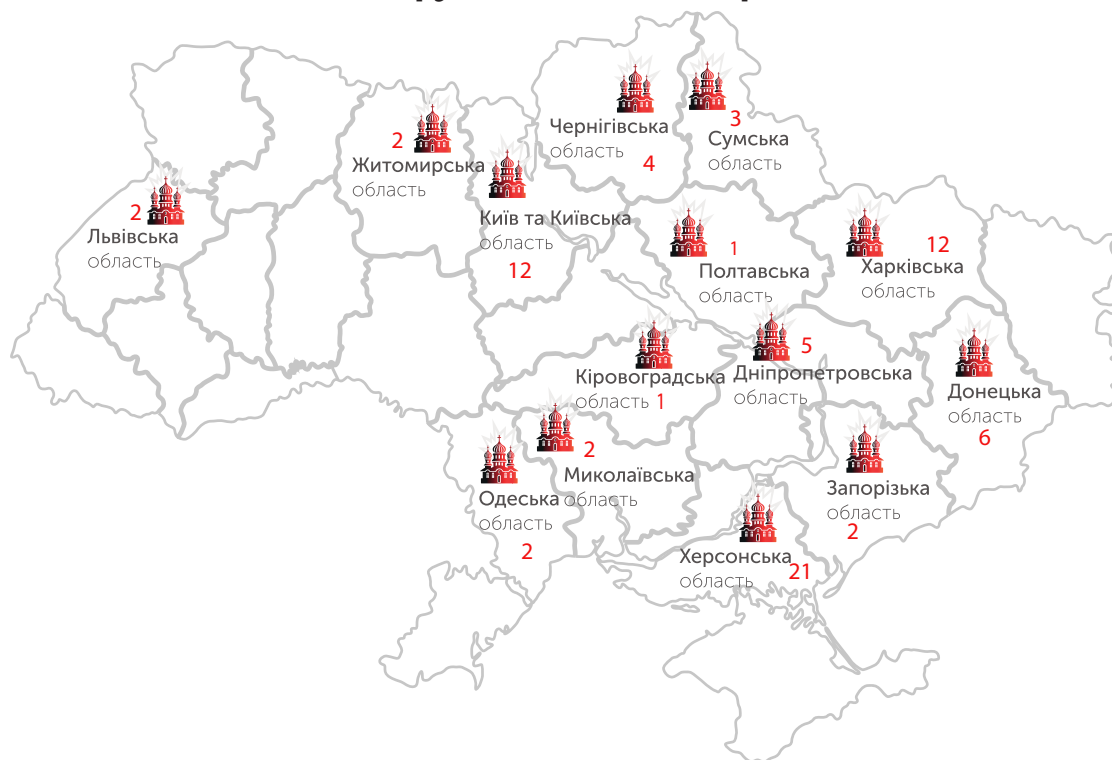
9 "Із УПЦ (МП) до ПЦУ перейшло майже 1,4 тис. релігійних громад у 2022-2025 рр. - Держетнополітики", доступно за: <https://interfax.com.ua/news/general/1134652.html> (дата звернення: 22 лютого 2026).

10 "ДЕСС. Звіт про мережу релігійних організацій. Станом на 1 січня 2022 р.", доступно за: <https://dess.gov.ua/religion/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

Як бачимо кількість переходів з УПЦ до ПЦУ була суттєвішою у перші роки після повномасштабного вторгнення, що нерідко зумовлено прагненням громади розірвати будь-які зв'язки з країною-агресором. Таке прагнення підтвердив у інтерв'ю отець Андрій Ключев – сьогодні протоієрей ПЦУ, настоятель парафії святителя Миколая Чудотворця міста Ірпінь.¹¹ Храм цієї релігійної громади був пошкоджений російськими військовими під час окупації міста у лютому-березні 2022 року, хоча на той час він належав УПЦ.

Дані оприлюднені, зокрема, у цьому Звіті вказують на невивірковість пошкоджених чи зруйнованих релігійних споруд, а отже будь-який релігійний об'єкт є потенційною мішенню ворога. Водночас дані зібрані командою проєкту "Релігія в огні" виявляють прицільне знищення великої кількості сакральних споруд, що не є частиною "руського міра". Відтак з 24 лютого 2022 року було пошкоджено 75 релігійних споруд ПЦУ, з них 6 – повністю зруйновано. Так, 24 березня 2022 року окупанти повністю спалили храм святого Миколая Чудотворця у Волновасі на Донеччині, що був збудований на місці, де загинули українські військові 51-ої ОМБр у 2014 році. У Донецьку російська авіація вщент зруйнувала Управління Донецької єпархії ПЦУ. 16 квітня 2022 року на храм великомученика і цілителя Пантелеймона у Маріуполі російськими військами було прицільно скинуто дві авіабомби. У результаті – церкву знищено. Храм архистратига Божого Михаїла та інших Небесних сил безтілесних у селі Руські Тишки, що на Харківщині був спершу пограбований російськими військовими, а згодом знищеним шляхом підпалу. Також згорів в результаті артилерійського обстрілу Храм Михаїла Архангела в селі Зміївка Херсонської області. Храм-каплиця Покрови Пресвятої Богородиці, що знаходилась у місті Покровськ була знищена прицільним ударом ворога. Географія знищених будівель співпадає з територіями, де ведуться тривалі активні бойові дії, але пошкоджень зазнають храми ПЦУ по всій Україні. Значна частина споруд конфесії були пошкоджені під час окупації Київщини, Чернігівщини, Харківщини і Херсонщини, частина – зазнали незначних пошкоджень внаслідок ракетних чи дронівих атак. Під постійним прицілом перебувають споруди, що знаходяться близько до лінії фронту.

Пошкоджені та знищені споруди ПЦУ на мапі України

¹¹ Ключев, А. (2024), "Рішення про перехід до ПЦУ виникло у мене вже 24 лютого...", Севастьянів, У., упоряд., *Пережити війну: релігійні виміри / збірник інтерв'ю*, Видавництво Руслана Халікова, Київ, сс. 78-89.

Римо-католицька та Греко-католицька церкви в Україні

Католицькі релігійні організації в Україні представлені Українською греко-католицькою церквою (УГКЦ), Римо-католицькою церквою в Україні, Мукачівською єпархією греко-католицької церкви та Вірменською католицькою церквою в Україні. При цьому перші дві названі організації становлять переважну більшість серед католицьких громад.

Радянський період в історії України позначився системними утисками релігійного життя, що особливо відчутно відобразилося на становищі католицьких громад. Священство та віряни піддавались репресіям та переслідуванням, але незважаючи на випробування, громади продовжували функціонувати підпільно. Після відновлення державної незалежності України у 1991 році католицькі релігійні організації отримали можливість легально та повноцінно діяти. У цей період розпочався активний процес відродження релігійного життя та розбудови громад, це виявлялося у відкритому здійсненні богослужінь та інших релігійних практик, розбудові парафіяльного життя, відкритті навчальних установ, а також у впровадженні та активізації різних форм пасторальної, освітньої та соціальної діяльності.

Найбільш поширеною в Україні серед католицьких релігійних організацій є Українська греко-католицька церква. Вона належить до Східних католицьких церков свого права (*sui iuris*), тобто перебуває у повному сопричасті з Римським Апостольським Престолом, але водночас зберігає східні літургійні та богословські традиції, відмінні від латинського (римо-католицького) обряду та має власне церковне право і внутрішню автономію. Церковно-адміністративна структура УГКЦ є досить розгалуженою й включає 365 архієпархій, єпархій та екзархатів як на території України, так і за її межами¹². При цьому значна кількість інституційних утворень поза межами України зумовлена історичними обставинами, тобто в радянський період ті священники і віряни, які мали можливість мігрувати, виїхали і розвивали еклезіальні структури за кордоном. На території України існують Києво-Галицька, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільсько-Зборівська митрополії. До повномасштабного вторгнення, станом на 1 січня 2021 року в Україні було 3495 релігійних громад, функціонувало 105 монастирів і 16 духовних навчальних закладів, а загальна чисельність священнослужителів становила 2844 особи¹³.

Римо-католицька церква в Україні територіально складається з 1 архидієцезії (Львівська) та 6 дієцезій (Київсько-Житомирська, Кам'янець-Подільська, Одесько-Сімферопольська, Луцька, Мукачівська, Харківсько-Запорізька)¹⁴. ДЕСС зафіксувала станом на 1 січня 2021 року 944 релігійних громад, 112 монастирів і 10 духовних навчальних закладів, кількість священнослужителів становила 664 особи¹⁵.

Якщо на початковому етапі відновлення своєї діяльності найбільша концентрація католицьких і греко-католицьких парафій була зосереджена переважно в західних регіонах України, то впродовж останніх двох десятиліть спостерігалось поступове і постійне розширення їхньої присутності в центральних областях, а також формування окремих парафіяльних осередків у південних і східних регіонах України. Найбільш показовим свідченням цього, є перенесення осідку Глави УГКЦ зі Львова до Києва у 2005 році та будівництво там Патріаршого собору Воскресіння Христового.

¹² "Єпархії та екзархати Української Греко-Католицької Церкви", доступно за: <https://ugcc.ua/church/structure/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

¹³ "ДЕСС. Звіт про мережу релігійних організацій. Станом на 1 січня 2021 р.", доступно за: <https://dess.gov.ua/religion/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

¹⁴ "Римо-католицька церква в Україні, Дієцезії", доступно за: <https://rkc.org.ua/rkcz-v-ukrayini/diyeczeziyi/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

¹⁵ "ДЕСС. Звіт про мережу релігійних організацій. Станом на 1 січня 2021 р.", доступно за: <https://dess.gov.ua/religion/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

Тимчасова окупація окремих територій України, що розпочалася у 2014 році, призвела до втрати державного контролю та встановлення прямого або опосередкованого управління з боку Російської Федерації. На захоплених нових територіях з початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року репресивні заходи та тиск посилюються сформованими новими окупаційними адміністративними та управлінськими структурами. Релігійне життя на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) зазнало суттєвих змін під впливом запровадження нових релігійних політик, поширення законодавства РФ та впровадження цих політик. На практиці створюються умови, що унеможливають функціонування релігійних інституцій, які не демонструють лояльності та відмовляються від співпраці з окупаційним режимом. За даними аналітичних і моніторингових центрів, на ТОТ фіксується істотне скорочення як загальної кількості, так і конфесійного різноманіття релігійних організацій. У контексті католицьких і греко-католицьких громад ситуація набуває критичного характеру, оскільки їхня інституційна присутність на окупованих територіях була фактично повністю обмежена.

Особливої уваги заслуговує випадок повної заборони діяльності УГКЦ на частині території Запорізької області, що підконтрольна РФ, відповідно до розпорядження окупаційної адміністрації від 26 грудня 2022 року¹⁶. Підставою для цього стали звинувачення у порушенні законодавства РФ щодо релігійних та громадських організацій. У тексті цього документа наведено перелік інкримінованих порушень, які пов'язані, зокрема, з «роботою її керівництва в інтересах іноземних спецслужб, участю прихожан в масових безпорядках та антиросійських мітингах в березні-квітні 2022 року, зберіганням вибухових речовин та вогнепальної зброї на території культових споруд та допоміжних приміщень, розповсюдженням літератури, що закликає до порушення територіальної цілісності Російської Федерації, а також активною участю громад УГКЦ на території Запорізької області в діяльності екстремістських організацій та пропаганді неонацистських ідей»¹⁷. Згідно з цим розпорядженням, заборонено також діяльність католицьких організацій: «Орден Лицарів Колумба» та «Карітас». Окремими вразливим питанням є незахищеність культових споруд від свавільного захоплення, експропріації, пограбувань та руйнувань. Знову ж таки, тим самим указом окупаційного режиму в Запорізькій області щодо УГКЦ передбачено «передати рухоме та нерухоме майно і земельні ділянки Церкви в розпорядження окупаційної військово-цивільної адміністрації Запорізької області; розірвати договори оренди приміщень і земельних ділянок, які раніше уклала Українська греко-католицька церква з місцевими органами влади в Запорізькій області». Свідчення про те, що відбувалось з майном УГКЦ в Мелітополі та на окупованій частині Запорізької області подає отець Олександр Богомаз, священник УГКЦ, після того, як його було примусово депортовано: «Ясно, що майже все там пограбовано. Що могли, люди поховали. Наприклад, я знаю, що люди ховали ікони, ризи, чаші, але побутові речі й техніку таки з церкви повикрадали... У священників повідбирали житло. Наприклад, у помешканні мого сотрудника отця Владислава зараз живуть окупанти, те саме в Снігурівці під Токмаком, в Орловому»¹⁸.

Звіти міжнародних правозахисних організацій фіксують численні випадки застосування щодо священнослужителів та вірян різних форм насильницького тиску. Серед задокументованих порушень — фізичні переслідування, допити із застосуванням насильства, приниження, примусова депортація, викрадення, незаконне ув'язнення, катування та вбивства, що класифікуються як воєнні злочини та мали місце щодо представників різних конфесій. Зокрема, священнослужителі УГКЦ з міста Мелітополь були примусово депортовані після неодноразового проходження допитів, психологічного та фізичного тиску. Двоє

¹⁶ «О запрете деятельности религиозной организации “Украинская греко-католическая церковь” на территории Запорожской области”, доступно за: https://ugcc.ua/pub/files/docs_file_210_1.pdf (дата звернення: 21 лютого 2026).

¹⁷ Там само.

¹⁸ Богомаз, О. (2024), «Я не можу змінити обставини чи ситуації, те, що бачу чи чую, але можу бути поруч», Севаст'янів, У., упоряд., *Пережити війну: релігійні виміри / збірник інтерв'ю*, Видавництво Руслана Халікова, Київ, с. 74.

священників з Бердянська – отець Іван Гелета та отець Іван Левицький, перебували в полоні протягом 19 місяців, після чого були звільнені в результаті обміну полоненими у червні 2024 року. Священнослужителі, які зазнали переслідувань та мали досвід служіння в умовах окупації, у подальшому, перебуваючи в безпеці, надавали свідчення щодо випадків свавілля та злочинних дій окупаційних силових структур. зокрема, оприлюдненими є інтерв'ю о. Петра Креніцького¹⁹, о. Олександра Богомаза²⁰ та о. Богдана Гелети²¹.

Канцлер Донецького екзархату УГКЦ Андрія Бухвак повідомляє про системні переслідування духовенства та повну ліквідацію парафіяльних осередків УГКЦ на окупованих територіях. За його словами, на початковому етапі окупаційна влада утримувалася від відкритого тиску на греко-католицькі громади, однак упродовж короткого часу було створено умови, що фактично змусили духовенство залишити ці території через погрози, психологічний тиск та приниження. «Залякували отців, щоб змусити їх виїхати. Погрози, приниження – стиль КГБ. Вони нічого нового не придумали»²².

Свідчення представників церков та результати журналістських розслідувань виявляють майже повне знищення католицьких спільнот на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, за даними одного з медіа-видань, із 15 парафій Римо-католицької церкви на окупованих територіях збереглася лише одна, тоді як із 49 парафій УГКЦ не функціонує жодна²³.

Католицька релігійна інфраструктура зазнала значно менше пошкоджень і руйнувань в порівнянні з православним та протестантами. Це назагал можна пояснити тим, що в тих регіонах, які перебували чи і досі перебувають в окупації, а також в зоні постійних бойових дій та значних обстрілів частка культових споруд католиків від загальної кількості релігійних будівель є незначною. Однак, це не нівелює самого факту, що і римо-католицькі і греко-католицькі громади зазнають втрат. Від обстрілів по території України різного ступеню пошкоджень зазнала 31 релігійна будівля (15 будівель РКЦвУ та 16 будівель УГКЦ). Показово, що в Києві постраждали дві найголовніші споруди католиків і греко-католиків. У листопаді 2023 року зазнали незначних пошкоджень ударною хвилею резиденція Глави УГКЦ та Патріарший собор Воскресіння Христового в останньому - пошкоджено двері та вибиті вікна²⁴. У грудні 2024 року від вибухової хвилі під час обстрілу міста зазнав пошкоджень Костел Святого Миколая, видатна архітектурна пам'ятка України, збудована у неоготичному стилі упродовж 1899-1909 років. За повідомленням Укрінформ: "У костелі пошкоджені фасад і центральний вітраж у формі готичної «троянди», бетонну раму, зовнішнє та внутрішнє скління, зруйновані віконні рами сходових кліток, які ведуть до шпилів — північної та південної веж"²⁵. Проте,

19 "Священники відчували, що є потреба бути з людьми, щоб допомагати їм знаходити світло душі, надії і Божої любові», — о. Петро Креніцький", доступно за:

<https://ugcc.ua/data/svyashchennyky-vidchuvaly-shcho-e-potreba-buty-z-lyudmy-shchob-dopomagaty-ym-znahodyty-svitlo-dushi-nadiy-i-bozhoy-lyubovi-o-petro-krenitsky-svyashchennyk-ugkts-u-melitopoli-1693/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

20 Богомаз, О. (2024), "Я не можу змінити обставини чи ситуації, те, що бачу чи чую, але можу бути поруч", Севастьянів, У., упоряд., *Пережити війну: релігійні виміри / збірник інтерв'ю*, Видавництво Руслана Халікова, Київ, сс. 65-77.

21 "Віра під час випробувань: Отець Богдан Гелета про російський полон і довгоочікуване звільнення", доступно за:

<https://ugcc.ua/data/vira-pid-chas-vyprobuvan-otets-bogdan-geleta-pro-rosiyskyy-polon-i-dovgoochikuvane-zvylnennya-5339/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

22 "Перший Запорізький. (2024, 20 червня). Віра під заборону: як у Запорізькій області з допомогою викрадень священників та захоплення храмів окупанти знищили релігійну свободу", доступно за:

<https://1news.zp.ua/vira-pid-zaboronoyu-yak-u-zaporizkij-oblasti-z-dopomogoyu-vikraden-svyashhennikov-ta-zahoplennya-hramiv-okupanti-znishhili-religijnu-svobodu/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

23 Ehrlich, M. (2025). "Soul occupation. The number of religious congregations in occupied Ukraine has halved in three years as Moscow cements its control", available at: <https://novayagazeta.eu/articles/2025/04/07/soul-occupation-en> (accessed: 22 February 2026).

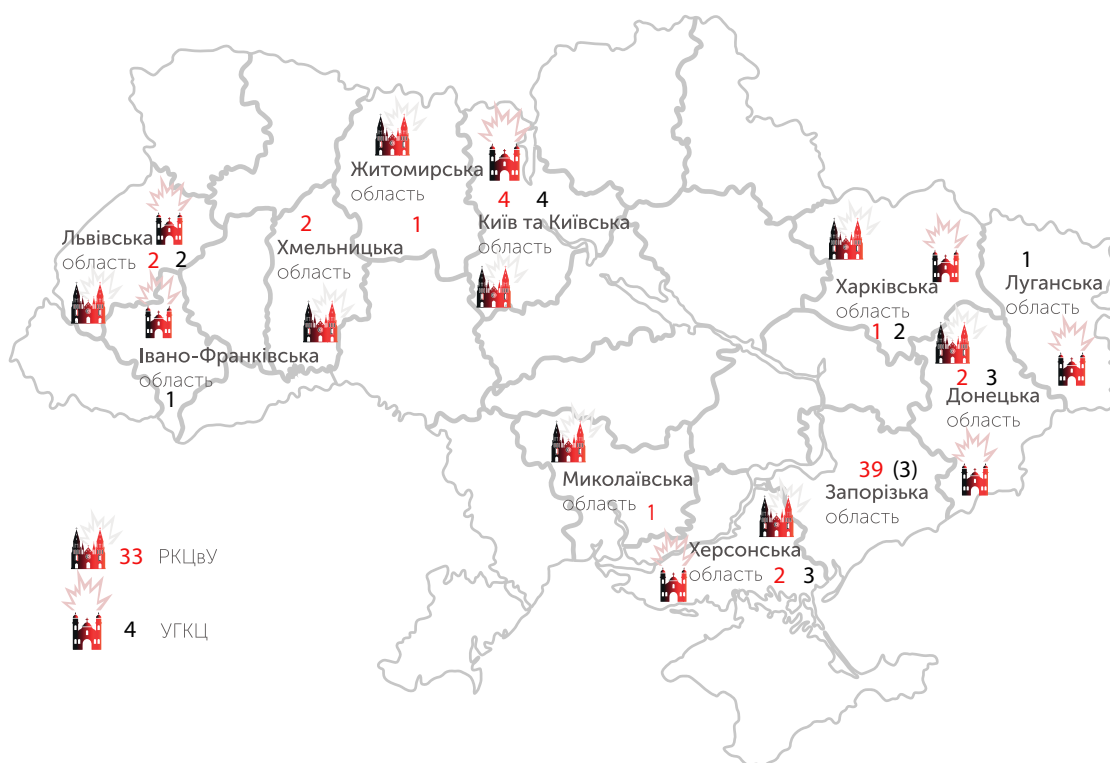
24 "Російський дрон пошкодив Патріарший собор Воскресіння Христового в Києві", доступно за: <https://ugcc.ua/data/rosiyskyy-dron-poshkodyv-patriarshyy-sobor-voskresinnya-hrystovogo-v-kyevi-3967/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

25 "МКСК про пошкоджений костел святого Миколая у Києві: Росія нищить культурну спадщину України", доступно за: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3940295-mksk-pro-poskodzenij-kostel-svatogo-mikolaa-u-kyevi-rosia-nisit-kulturnu-spadsinu-ukraini.html> (дата звернення: 22 лютого 2026).

звичайно, є споруди, які зазнали повного знищення, як то греко-католицька - Церква Парафії св. Кіпріяна і муч. Юстини (с. Антонівка) на Херсонщині та римо-католицька – Костел Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії (с. Киселівка).

Пошкоджені слабкого ступеню також зазнала Апостольська нунціатура у Києві під час атаки ворога на столицю в ніч на 10 липня 2025 року. Апостольський нунцій, Архієпископ Вісвальдас Кульбокас повідомив ватиканським медіа: "Наші приміщення також зазнали певних пошкоджень: у головній будівлі пошкоджено дах, а також зазнали ушкоджень гараж та службове приміщення."²⁶

Пошкоджені та знищені католицькі споруди на мапі України

26 Духович, С. (2025), "Нунцій в Україні: обстріли Києва посилюються, пошкоджено нунціатуру", доступно за: <https://www.vaticannews.va/uk/vatican-city/news/2025-07/nuntsij-kulbokas-pro-obstrily-kyjeva.html> (дата звернення: 21 лютого 2026).

Протестантські деномінації діють на території України з часів Реформації, і часто саме українські землі були місцем, де продовжували існувати навіть заборонені Москвою громади. Так, за часів СРСР існувала ціла низка підпільних євангельських громад, які в 1990-ті роки почали реєструватися і створили строкату мережу. Напередодні повномасштабного російського вторгнення на вільних територіях України (окрім АР Крим та ОРДЛО) протестанти вже склали вагомий частку українського населення. Зокрема, за кількістю релігійних громад баптистів Україна посідала перше місце в Європі, загальна кількість громад становила 3055, з яких 2689 були об'єднані у Всеукраїнський союз церков євангельських християн-баптистів. 1784 релігійні організації представляли Українську церкву християн віри євангельської, 1038 громад – Українську юніонну конференцію адвентистів сьомого дня, 928 організацій – свідків Єгови.

Натомість, на територіях, окупованих РФ, вже з 2014 року мали місце репресії проти нелояльних релігійних лідерів, до переліку яких потрапили і протестанти. Вже 8 червня 2014 року в Слов'янську були викрадені та вбиті диякон і ще троє служителів п'ятидесятницької церкви «Преображення Господнє», з того часу переслідування євангеліків постійно триває²⁷. На територіях Донецької області, які були окуповані з 2014 року, всі релігійні організації примушували пройти перереєстрацію за новим законодавством «ДНР», але майже жодна євангелічна церква не змогла пройти відповідну процедуру. У 2017 році на ТОТ України була поставлена поза законом діяльність громад свідків Єгови, а їхнє майно та молитовні приміщення – експропрійовані окупаційною владою.

Після початку повномасштабної війни експропріація приміщень охопила нові території та нові протестантські деномінації. За словами Ярослава Пижа, президента Української баптистської теологічної семінарії у Львові, лише за перші 7 місяців 2022 року понад 400 баптистських церков припинили існування²⁸, ряд приміщень в окупації були конфісковані. Значна частина громад, які припинили функціонувати, перемістилися в повному складі в інше місце, деякі представники долучилися до місцевих громад у тих населених пунктах, куди вимушено переїхали. Через міграцію населення склад деяких громад істотно змінився, адже частина вірних була змушена поїхати, а на їх місце прийшли ВПО з інших місць. У своєму інтерв'ю для проєкту "Релігія в огні" такий факт засвідчив помічник пастора Одеської пресвітеріанської церкви Михайло Козаков на прикладі власної громади: "З'явилися і нові люди. Мені здається, зараз на 70% відбулося оновлення громади. Це і ВПО, і одесити, які раніше не відвідували наші служіння; є ті, хто виїхав з окупації і після звільнення планує повернутись; є ті, хто приїхав до Одеси з деокупованих територій вже після їх звільнення; є ті, хто не планує вже вертатися, як я розумію, бо нема куди. Різні люди і кожна окрема доля – це окрема історія, і, часто, окрема трагедія. Одеситів теж багато стало приходити"²⁹.

За даними проєкту "Релігія в огні", починаючи з 24 лютого 2022 року, було пошкоджено щонайменше 194 протестантські релігійні споруди різних деномінацій. Зокрема, база даних проєкту налічує 46 пошкоджених протестантських релігійних споруд у Донецькій області, 33 – в Київській, 24 – в Луганській, 20 – у Харківській, по 18 – у Запорізькій та Херсонській, 13 – у Миколаївській, 7 – у Сумській, 6 – у Дніпропетровській, 5 – у Чернігівській, 2 – в Житомирській, по 1 – у Львівській та Полтавській. Не менш ніж 36 споруд із загального числа зазнали важких пошкоджень, а щонайменше 17 були зруйновані повністю.

Під час повномасштабної війни зросла політична вага українських протестантських церков, особливо це стало відчутно в комунікації з республіканськими політичними колами США. В 2024 році, завдяки співпраці різних християнських церков та української влади,

²⁷ Войналович, В. А., Кочан, Н. І. (2014), *Релігійний чинник етнополітичних процесів на Донбасі: історія і сучасність*. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, Київ. с. 214.

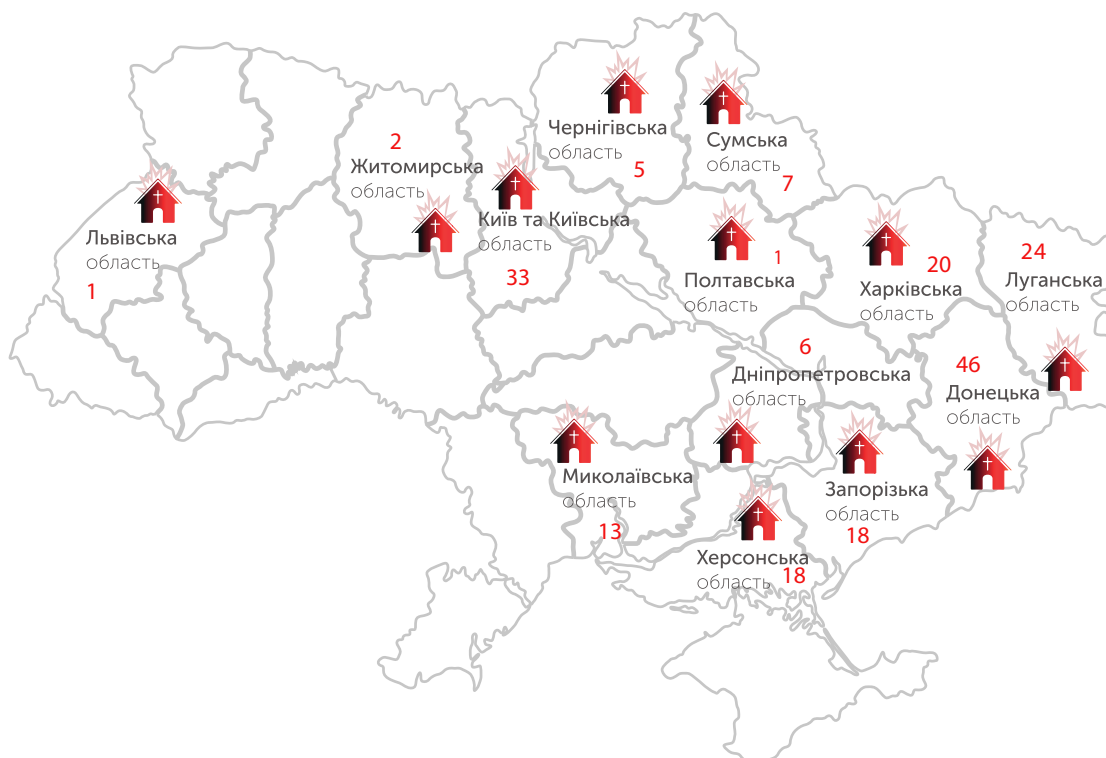
²⁸ Чендлер, Д. (2022), "Президент української семінарії: 400 баптистських церков більше немає", доступно за: <https://ua.christianitytoday.com/2022/08/ukrayina-baptystski-tserkvy-zakryvayutsya-viyny-pastory-ua/> (дата звернення: 22 лютого 2026).

²⁹ "Церква нікуди не зникне, але кожна громада має думати про майбутнє", – помічник пастора Одеської пресвітеріанської церкви Михайло Козаков", доступно за: <https://www.mar.in.ua/церква-нікуди-не-зникне-але-кожна-гр/> (дата звернення: 22 лютого 2026).

було ініційовано щорічний Національний молитовний сніданок під патронатом Президента України, де ключова організаційна роль належить саме протестантським громадам. Ще раніше, з 2022 року, силами, зокрема, українських євангеліків організується щорічний Український тиждень у Вашингтоні, який також збирає провідних українських та американських політичних діячів, церковних лідерів.

Протестантські спільноти також стали драйверами документування воєнних злочинів проти віруючих. Так, Департамент релігійної свободи міжнародної християнської організації "Місія Євразія" публікує щорічні звіти про стан релігійної свободи на окупованих територіях та репресії проти релігійних діячів³⁰. Центр Свідків Єгови в Україні систематично збирає інформацію про руйнування залів царства СЄ. Протестантські релігійні лідери та активні члени громад займаються поширенням на міжнародних майданчиках інформації про репресії з російського боку щодо віруючих.

Пошкоджені та знищені протестантські споруди на мапі України

³⁰ "Religious Freedom", available at: <https://missioneurasia.org/religious-freedom/> (accessed: 22 February 2026).

Мусульманська умма України складається з кількох типів спільнот, які мають різне походження та різні організаційно-управлінські традиції. Найбільша спільнота, яка традиційно сповідує іслам, і є корінним народом України – це кримські татари. До 2014 року більшість мусульманських громад діяли на території АР Крим та м. Севастополя. На території півострова було зареєстровано 1015 мусульманських релігійних організацій, що складало приблизно 46% від загальної кількості релігійних організацій у регіоні (2083 в АР Крим та 137 у м. Севастополь) та понад 83% від загальної кількості мусульманських організацій в Україні. Більшість з цих організацій ліквідовані окупаційною владою, а напередодні повномасштабного російського вторгнення місцева де-факто влада заявляла про діяльність лише 250 мусульманських релігійних організацій на території півострова. Частина громад з Криму та ОРДЛО переїхала на вільну територію України, частина була ліквідована, деякі перереєструвалися за російським законодавством і засвідчили лояльність до окупаційної влади.

Другим за насиченістю мусульманськими громадами регіоном України був схід. Так, станом на початок 2021 року, згідно з даними ДЕСС, на підконтрольній уряду території України діяла 291 релігійна організація мусульман різних напрямків і юрисдикцій. З них 67 існували на території трьох областей – Донецької, Луганської та Харківської. Саме на ці області прийшлася більшість руйнувань впродовж 2022-2025 років, і 6 з 7 пошкоджених від бойових дій мусульманських релігійних споруд були розташовані у цих областях. Ще одним пошкодженим від авіаудару об'єктом став Ісламський культурний центр у Києві. Так само, як і релігійні споруди інших релігій, мечеті та ісламські культурні центри стали прихистком для цивільного населення, і якщо мусульманська громада Маріуполя змогла пережити обстріли в мечеті Сулеймана Пишного та Роксолани, то в Ісламському культурному центрі "Бісмілья" м. Северодонецька під час обстрілу 19 червня 2022 року загинуло, за свідченнями очевидців, близько 17 людей.

Одним з наслідків повномасштабної війни стала міграція з окупованих і прифронтових територій. Окрім 67 громад на сході, ще 84 були зосереджені в Херсонській області та 15 – у Запорізькій. Ці області прийняли після 2014 року численних переселенців з Криму, а після 2022 року самі втратили велику кількість населення через міграцію. Впродовж лютого-травня 2022 року тільки до Туреччини в'їхали близько 140.000 громадян України, і хоча більшість з них поїхала з країни впродовж кількох місяців – десятки тисяч громадян, зокрема, кримських татар та представників інших народів, які традиційно сповідують іслам, залишилися в Туреччині. Повернулися додому також численні громадяни Туреччини, які жили та працювали в Україні. Так, за даними тогочасного міністра іноземних справ Турецької Республіки Мевлюта Чавушоглу, тільки впродовж 24 лютого – 15 березня 2022 року з України було евакуйовано понад 15.000 громадян Туреччини³¹.

Впродовж повномасштабної війни відбулися певні зміни в соціальному статусі та позиціонуванні мусульман України. Участь численних мусульман у захисті держави спричинила потребу в розвитку інституту мусульманського військового капеланства. Всі імами-капелани до повномасштабного вторгнення здійснювали своє служіння як волонтери, без офіційного оформлення у військових частинах. Під час повномасштабної війни, зокрема і завдяки змінам у законодавстві, з'явилась можливість офіційного влаштування на службу імамів-капеланів при військових частинах, і вже станом на початок 2026 року посади обіймали щонайменше шестеро імамів-капеланів.

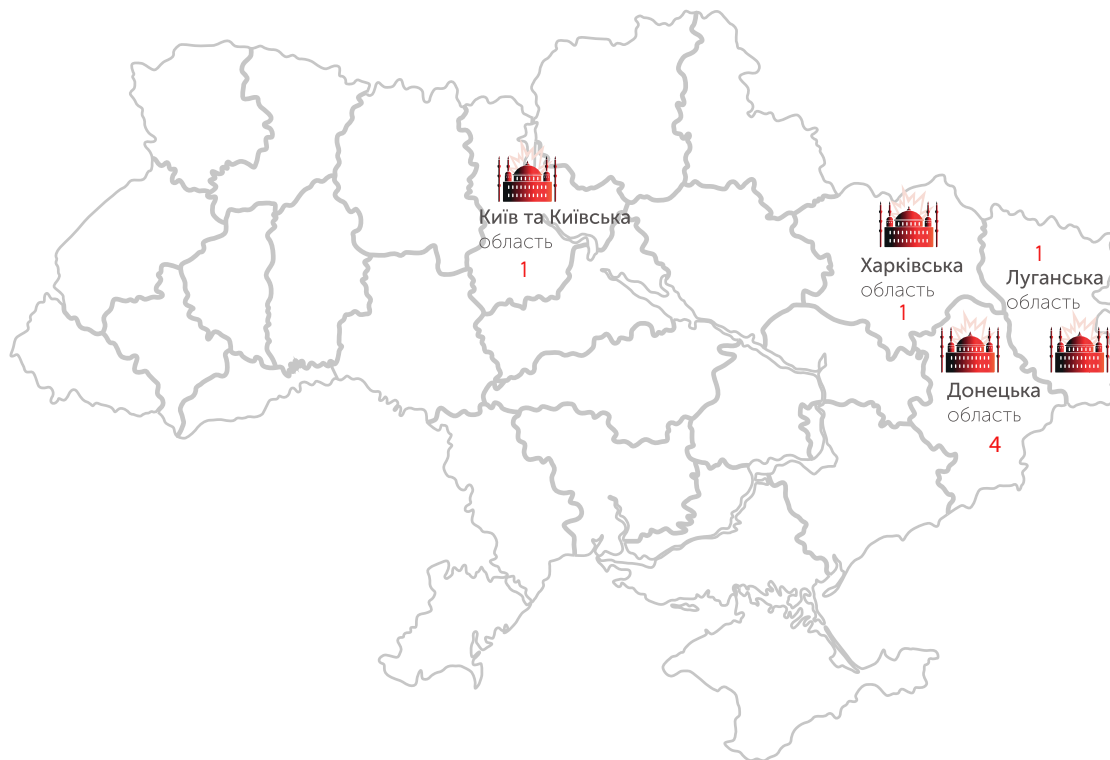
Військовослужбовці-мусульмани, починаючи з 2023 року, щорічно беруть участь в іфтарі з Президентом України під час священного місяця Рамадан³². Український парламент

31 Tozer, E. (2022), "How Türkiye came up with 'exemplary' evacuation efforts in Ukraine", available at: <https://www.trtworld.com/article/12790813> (accessed: 22 February 2026).

32 "Президент: Сьогодні ми започатковуємо традицію іфтару на офіційному рівні і цим стверджуємо, що Україна цінує кожну спільноту", доступно за: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-sogodni-mi-zapochatkovuyemo-tradiciyu-iftaru-na-of-82157> (дата звернення: 22 лютого 2026).

та інші офіційні структури системно підтримують опозиційні рухи поневолених Росією мусульманських народів. При цьому, попри формальну можливість вважати війну за захист рідного дому та рідної країни джигадом, у середовищі українських мусульман не поширилася практика вважати війну проти РФ священною. Серед бійців Сил оборони України домінують громадянські мотивації, без надмірної та подеколи штучної сакралізації.

Пошкоджені та знищені мусульманські споруди на мапі України

Юдаїзм

Вважається, що перші представники єврейського народу прибули на територію сучасної України (Крим та східне узбережжя Чорного моря) разом із грецькими колонізаторами у IV столітті до нашої ери. Поступово євреї розселилися по півдню України, про що свідчать надгробки із зображеннями менори та написами на івриті. У X столітті назва міста Київ вперше згадана саме у листі, який було написано давньоєврейською мовою від імені єврейської громади міста. У XIII-XVI століттях єврейське населення на території сучасної України значно збільшилося за рахунок міграції євреїв Західної Європи, де їх переслідувала католицька церква. Але поступово свободи, які євреї мали в Східній Європі, обмежувалися, і єврейська громада все більше страждала від економічних та політичних негараздів. У 1772 році Російський уряд встановив так звану "Смугу осілості", де євреям дозволялося проживати, і ця смуга пролягала по Лівобережній Україні та Києву, в той час, як на Правобережній Україні (територія Польщі) так само було велике скупчення єврейського населення. "Смугу осілості" офіційно було скасовано лише у 1915 році. Велика кількість євреїв покинула штетли в період з кінця XIX до початку XX століття в пошуках кращого життя в США, де вони надали поштовх для розвитку єврейської громади. Атеїзація радянських часів та Голокост нанесли велику шкоду релігійній єврейській громаді, зменшивши не тільки релігійність українських євреїв, але й фізично знищивши більшість єврейського населення регіону. Численні єврейські синагоги було зруйновано або під час Другої Світової Війни нацистами, або під час радянської влади. Більшість збережених будівель використовувалися за іншими потребами (спортклуб в Луцьку, продуктовий склад в Острозі, архів у Чернівцях, ляльковий театр в Києві тощо).

Не дивлячись на величезну хвилю міграції євреїв з СРСР, в кінці 1980-х років із відносною лібералізацією радянської влади, в країнах Радянського союзу, в тому числі в Україні, відбувається "відродження" єврейської культури. Велику роль в цьому зіграла релігійна організація "Хабад Любавич", метою якої є відродження єврейського релігійного життя в діаспорі. Новостворені єврейські релігійні громади почали повертати конфісковані у них релігійні споруди та відновлювати синагоги. Поступово єврейське життя в Україні стало доволі насиченим: у великих містах можна було знайти єврейські дитячі садки, релігійні та світські школи, єшиви, діяв Міжнародний Соломонів університет, єврейські культурні та общинні центри, синагоги, мікви, музеї, кошерні ресторани, та благодійні фонди "Хесед".

У 2014 році із початком російської агресії єврейська міграція до Ізраїлю посилилася, але із повномасштабним вторгненням у 2022 році вона суттєво збільшилася. До початку повномасштабного вторгнення в Україні нараховувалося біля 100 тисяч євреїв (цифри не співпадали в різних підрахунках: одні говорили про 43 тисячі євреїв, інші - про 200 тисяч. Нам здається, що обидві цифри можуть бути правдивими, якщо вважати 43 тисячі тих, хто ідентифікує себе як єврей, а 200 тисяч – тих, хто має єврейське коріння або належить до розширеної родини єврея, відтак маючи право на участь в програмах єврейської громади і відповідно в підрахунках кількості євреїв). Згідно з даними Інституту політики єврейського народу, біля 17 тисяч євреїв та 14 тисяч неєврейських членів їхніх родин, емігрували до Ізраїлю з 2022 року, ще 10-15 тисяч втекли до Європи, що призвело до закриття 23 єврейських організацій в Україні³³.

База даних проєкту "Релігія в огні" налічує 22 об'єкти, більшість з яких (15) було пошкоджено упродовж першого року повномасштабного вторгнення.

В Києві та Київській області постраждало 5 об'єктів: колишнє єврейське кладовище на території меморіального комплексу "Бабин яр", єврейська частина Берковецького кладовища, Старокиївське єврейське кладовище в Білій Церкві та огель (могила) рабі Мордехая із

33 Maimon, D. (2025) "The Ukraine War – A Jewish and Israeli Perspective", available at: <https://jppi.org.il/en/the-ukraine-war/s/8/#:~:text=The%20most%20tangible%20effect%20of,established%20Jewish%20institutions%20across%20Ukraine> (accessed: 22 February 2026).

Чорнобиля. У 2025 постраждала навіть Синагога на Подолі – єдина синагога в Києві, що діяла в радянські часи і яка сьогодні є центром юдейського релігійного життя, оскільки там знаходиться не тільки синагога, але й мацепекарня, єшива, гуртожитки та інші приміщення.

Найбільших руйнувань зазнали єврейські релігійні споруди в Донецькій області. У 2022 році повністю зруйновано Нову синагогу, яку єврейська громада Маріуполя активно використовувала кілька років, а також значно пошкоджено Ремісничий молитовний будинок, який за часів незалежної України не використовувався, як синагога, але будівля збереглася. Також Колишня Бахмутська синагога зазнала важких пошкоджень у 2022 році, хоча вона теж вже не використовувалася з релігійною метою.

Під час обстрілів Харкова у 2022 році постраждала Харківська хоральна синагога, побудована у 1909 році, активно використовувалася як синагога, та є пам'яткою архітектури регіонального значення. Меморіальний комплекс "Дробицький яр", де під час Голокосту було розстріляне єврейське населення міста, також було пошкоджено, зокрема постраждала величезна менора, яка є центральним монументом меморіалу. Колишня чоботарська синагога, побудована у 1912 році в Харкові, в якій на той момент було розташовано єврейський теологічний навчальний заклад (єшиву), гуртожиток та синагога для хлопчиків, було також пошкоджено у 2022 році. А в кінці 2025 року внаслідок обстрілу постраждало Єврейське кладовище №3 на Салтівці.

У Запорізькій області постраждали колишня Гуляйпільська синагога та Синагога "кравців", а також єврейське кладовище. У Синагозі "кравців" знаходився діючий єврейський культурний центр, а сама будівля, визнана пам'яткою архітектури місцевого значення.

У місті Херсон від обстрілу забороненими видами снарядів постраждала діюча Синагога "Хабад Хесон", побудована у 1895 році. Цей випадок можна кваліфікувати як воєнний злочин, оскільки застосовані російською армією снаряди заборонені для використання в населеному пункті серед цивільної забудови.

У Сумській області пошкоджено старовинне єврейське кладовище, яке є пам'яткою релігійної культури місцевого значення, а також було зруйновано меморіал жертвам Голокосту в Білопільлі.

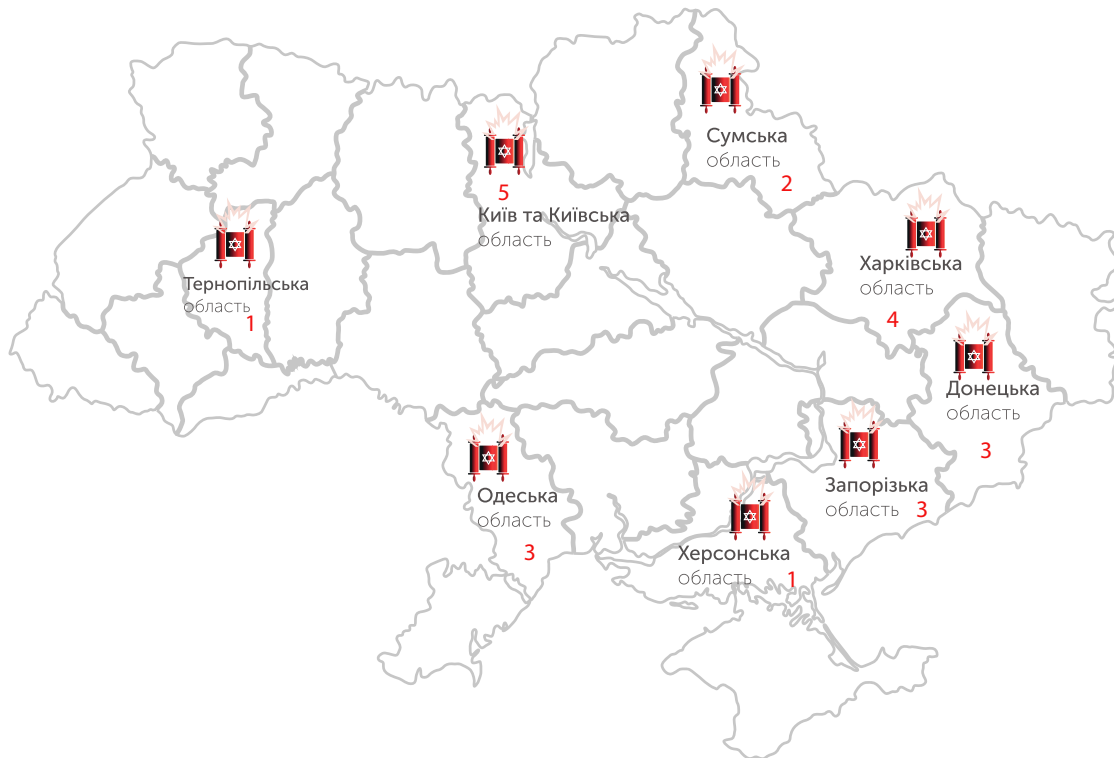
У 2025 році внаслідок посилення атак на Одесу було пошкоджено Бродську синагогу (побудована у 1863 році, пам'ятка культурної спадщини України), Південно-український єврейський університет (важкі пошкодження, навчання призупинено) та Синагогу "Нахлас Еліезер", яка була побудована у 1890 році, але з 1992 року не використовувалась з релігійною метою.

Російські снаряди націлені на всю територію України відтак навіть у Чорткові (Тернопільська область) було пошкоджено Стару синагогу, яка вже не використовувалася за призначенням, але була свідченням колись великої місцевої єврейської громади.

Щодо змін в релігійних громадах, то на основі цих даних та проведених інтерв'ю із представниками єврейських громад України (Маріуполь, Одеса та Полтава), можна зробити наступні висновки. Найбільше війна вплинула на єврейські громади через міграцію населення всередині України та закордон. Громади на окупованих територіях майже повністю покинули міста свого проживання (Маріуполь, наприклад), тим самим поповнюючи ті громади, мешканці яких поїхали на Захід (чи то на Західну Україну, чи то в Європу), але багато євреїв також мігрувало до Ізраїлю. Підтримка громад з-за кордону посилилася, зв'язки з єврейськими громадами США та Ізраїлю, окрім релігійного, мають і гуманітарний фокус. У перші місяці війни деякі громади повністю перелаштувалися виключно на проведення гуманітарної діяльності, але згодом релігійна діяльність також відновилася, адже люди прагнуть не лише фізичного виживання, але й духовності. Деякі громади стали фокусуватися на психологічній підтримці своїх членів, яка може проявлятися як в організації консультацій професійними психологами, так і в додаванні до традиційних святкувань психологічних практик, які б допомагали членами громади переживати важкі часи війни. Важливим фактором зміни ідентичності єврейських громад, які до 2022 року переважно користувалися російською мовою в богослужіннях, стало те, що єврейські громади все більше почали використовувати

українську мову під час богослужінь та проповідей. З 2022 року українською мовою також перекладено два важливі богослужбові тексти: Тора³⁴ та Пасхальна Гагада³⁵.

Інфографіка. Пошкоджені та зруйновані релігійні будівлі юдаїзму на мапі України

34 “В Україні вперше вийшов повний переклад Тори українською мовою”, доступно за: <https://www.vaadua.org/news/v-ukrayini-vpershe-viyshev-povniy-pereklad-tori-ukrayinskoju-movoyu> (дата звернення: 21 лютого 2026).

35 “Українською вперше переклали Пасхальну Гагаду — головне читання важливого єврейського свята”, доступно за: <https://www.platfor.ma/ukrayinskoju-vpershe-pereklaly-z-ivrytu-pashalnu-gagadu-golovne-chytannya-svyatkovoyi-vecheri/> (дата звернення: 21 лютого 2026).

Інші релігійні спільноти

Релігійний ландшафт України є доволі розмаїтим, а особливості законодавства дозволяють вільно діяти релігійним організаціям різних конфесій, за умови дотримання інтересів охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення, та захисту прав і свобод інших людей. З моменту відновлення незалежності в 1991 році, в Україні виникли численні напрямки релігійних і духовних пошуків. Деякі з них отримали радше скандальну славу, як це сталося з Великим білим братством ЮСМАЛОС після сумнозвісних подій у Києві в 1993 році. Інші, навпаки, зробили вагомий внесок у відродження інтересу до релігійних і духовних практик, як це сталося з Українською духовною республікою, або рідновірськими течіями. Чимало релігійних організацій, що з'явилися в Україні після розпаду СРСР, представляють вже раніше наявні в світі конфесії.

В Україні узаконена публічна проповідь і прозелітизм, що допомагає новим релігійним організаціям поширювати в суспільстві власні переконання та не мати ризику потрапити під переслідування з боку влади. Це дозволило Україні стати центром поширення деяких релігійних напрямків у Східній Європі, приміром, Київ став єдиним містом на території колишнього СРСР, де було побудовано храм Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів. Навіть у випадках, коли представники релігійних меншин зазнають нападів з боку інших громадян, вони можуть розраховувати на об'єктивне розслідування та захист релігійної свободи з боку держави.

Кардинально інша атмосфера створена російською адміністрацією на тимчасово окупованих територіях, де діє де-факто російська правова модель, а релігійні організації опиняються в нерівноправних умовах. Приміром, попри те, що в РФ буддизм визнано однією з "традиційних релігій", на окупованих територіях України місцеві буддистські громади змушені були припинити публічну діяльність. На їх місці почали діяти російські буддистські спільноти, які обслуговують духовні потреби, перш за все, російських військовослужбовців-буддистів, а не місцевого населення. Так, восени 2024 року на окупованій території Донеччини з'явився дацан-бліндаж, побудований з матеріалів, які привезли з Бурятії, а облаштувати його допоміг представник Іволгінського дацану Ондар-Лама. 12 травня 2025 року неподалік від м. Мангуш, теж у Донецькій області, було побудовано й освячено бурятськими ламами буддистський субурган (ступу). Разом із тим, ступа в с. Паньківка Луганської області, яке перебуває під російською окупацією ще з 2014 року, так і не добудована й, навіть, зазнала руйнувань, а громада була змушена залишити окуповані території Донеччини й Луганщини.

Релігійні меншини під час повномасштабної війни опинилися в таких же важких умовах, як і великі релігійні спільноти. Втім, їхня ситуація додатково ускладнюється тим, що нечисельна спільнота має менше ресурсів, зокрема, на відновлення пошкодженої або зруйнованої споруди. У деяких випадках громади релігійних меншин отримують допомогу від дружніх громад з інших країн, як це сталося, приміром, під час відновлення Свято-Покровської церкви в м. Малин (Житомирська область), яка належить громаді Російської православної церкви закордоном й була пошкоджена в березні 2022 року.

Інша небезпека, яка стосується релігійних меншин, полягає в тому, що припинення діяльності однієї чи кількох громад може суттєво вплинути на життя релігійної спільноти в цілому. Прикладом подібної ситуації є караїмська громада Харкова, яка через постійні обстріли міста припинила свою діяльність. Історична кенаса, яка була єдиною діючою на вільній території України, зазнала пошкоджень внаслідок обстрілу 31 березня 2022 року, і зрештою припинила використовуватися громадою.

До бази даних проєкту входять релігійні споруди релігійних меншин, які не потрапили в жодну з категорій, приміром, караїмська кенаса в Харкові, або індуїстський храм у Краматорську. Також до категорії "Інше" включено релігійні споруди, які на момент руйнування використовувалися як світські музеї. І, нарешті, споруди, які належать кільком конфесіям (зокрема, екуменічна капличка та ряд кладовищ).

Пошкоджені та знищені релігійні споруди на мапі України, які не входять до жодної з категорій, перелічених вище

ВИСНОВКИ

Четвертий рік повномасштабної війни приніс численні руйнування цивільної інфраструктури України. Російські обстріли знеструмили навіть регіони, які раніше вважалися тилловими, а в прифронтових областях авіаударами, артилерією та дронами було практично знищено кілька великих міст і чимало менших населених пунктів. Бойові дії повернулися на територію Сумської області, а також розширились з Донеччини аж до сходу Дніпропетровщини. Розширилася також географія руйнувань релігійних споруд, вперше були зафіксовані пошкодження храмів у Кіровоградській та Івано-Франківській областях.

Загальна кількість пошкоджених з 24 лютого 2022 року релігійних споруд досягла щонайменше 742, з них 70 зруйновані цілком, і ще 119 мають важкі руйнування. Першою за кількістю руйнувань релігійних споруд залишається Донецька область, де ведуться інтенсивні бойові дії та відбуваються щоденні масовані обстріли впродовж усього періоду повномасштабного російського вторгнення. Станом на 2 лютого 2026 року база даних проєкту "Релігія в огні" містить інформацію про 163 релігійні споруди, які зазнали пошкоджень різних ступенів на території Донеччини. Водночас, про ступінь пошкодження релігійних споруд на території Донеччини найважче дізнаватись, оскільки низка районів недоступні для документування через продовження бойових дій чи окупацію населених пунктів. Команда проєкту почала застосовувати новий метод документування для таких населених пунктів, використовуючи оновлені супутникові знімки, які викладає в публічний доступ Google. Цимиторії Донецької області, а також виявити пошкоджені споруди, про які раніше не було відомо.

Більшість релігійних споруд, які були пошкоджені чи зруйновані відносяться до православних громад (належать їм, або перебувають у використанні). Йдеться приблизно про 480 споруд, які використовували громади УПЦ (МП), ПЦУ, УПЦ КП та РПЦЗ. Разом із тим, майже 200 споруд відносяться до різних течій протестантизму, і саме протестантська спільнота є другою за кількістю пошкоджених релігійних споруд. Також сотні протестантських громад були позбавлені майна, зокрема і молитовних будинків, опинившись під окупацією. Разом із тим, пошкоджень зазнали релігійні споруди інших конфесій, включно з релігійними меншинами. Кожна спільнота знайшла свій спосіб адаптації до реалій повномасштабної війни, але через брак ресурсів і невелику кількість вірян саме громадам релігійних меншин важче пережити руйнування релігійної споруди та відновити після цього релігійне життя.

Постійні атаки російських сил на цивільну забудову включають в себе також збільшення кількості ударів по релігійній спадщині України. З кожним роком зростає кількість пошкоджених пам'яток історії та архітектури, впродовж четвертого року повномасштабної війни зазнали пошкоджень найвідоміші релігійні споруди України – Києво-Печерська лавра та Софійський собор у Києві. Втім, чимало пошкоджених і зруйнованих старовинних храмів не мали офіційного статусу пам'ятки, часто через формальні причини. У звіті подано інформацію про руйнування близько 40 старовинних релігійних споруд, які були зведені між XI та XIX століттями, але цей список не є вичерпним і постійно поповнюється.

Повномасштабна війна стала для багатьох релігійних громад часом тектонічних змін. методом вдалося підтвердити інформацію про руйнування кількох релігійних споруд на території. Найбільша криза відбулася в спільноті вірних УПЦ, понад 1300 громад якої перейшли до складу ПЦУ, єпархії на тимчасово окупованих територіях були анексовані РПЦ, а низка єпископів – заміщені громадянами РФ. Водночас у самій УПЦ триває процес поляризації прихильників та противників повного відокремлення від РПЦ. Упродовж повномасштабної діяльності ПЦУ на окупованих територіях практично припинилась; водночас ця церква поповнилася громадами, які перейшли до її складу з УПЦ.

Католицькі та протестантські церкви зазнають значних утисків на тимчасово окупованих територіях, починаючи від незаконного ув'язнення священників та відмови в перереєстрації громад аж до повної заборони діяльності та визнання терористичними організаціями. Водночас саме католицькі та протестантські спільноти активно долучилися до документування воєнних злочинів росіян, а також до міжнародної адвокації. Прикладами

такої адвокації є Національний молитовний сніданок під патронатом Президента України та Український тиждень у Вашингтоні, де ключова організаційна роль належить саме євангелічним громадам. Водночас, деякі протестантські спільноти стали жертвами правової колізії, пов'язаної з неможливістю обирати альтернативну військову службу під час дії воєнного стану. Впродовж четвертого року повномасштабної війни уповноважені органи влади доклали зусиль для виправлення цієї ситуації, але наразі вона залишається актуальною.

Російське повномасштабне вторгнення у 2022 році змусило активізувати процес узаконення капеланського служіння, який тривав вже роками, але на той момент був далекий від завершення. ПЦУ та УГКЦ стали церквами, які представляють більшість капеланів у лавах Сил оборони України. Саме ці конфесії змогли найефективніше організувати підготовку капеланів та налагодити співпрацю з уповноваженими органами державної влади. Разом із тим, почали з'являтися й капелани від релігійних спільнот, які раніше не мали офіційного представництва у військових частинах, приміром, від мусульманських та юдейських організацій. Почали виникати й інші форми капеланського служіння, в тому числі капеланські місії для духовного супроводу українських мігрантів в інших країнах.

Бойові дії та масштабні руйнування, десятки тисяч загиблих і знищені вщент міста, зниклі релігійні громади – це реальність війни, в якій Україна перебуває вже 4 роки. Обсяги руйнувань та їх вплив на повсякденне життя стають дедалі більшими, та водночас змушують суспільство, зокрема, релігійні громади, адаптуватися. Чимало релігійних спільнот проявили значну стійкість до викликів війни, збагатившись досвідом благодійної діяльності, міжнародної адвокації, участі в обороні держави та відстоюванні прав і свобод, зокрема, свободи совісті.

КОМАНДА ПРОЄКТУ «РЕЛІГІЯ В ОГНІ»

Анна Марія Басаурі Зюзіна – кандидатка філософських наук, релігієзнавиця, координаторка студентських досліджень Університету Алабами (Таскалуса, США), членкиня ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства». Спеціалізується на історії дослідження юдаїзму, юдаїзмі в Радянській Україні, гендерних студіях. Від початку повномасштабного вторгнення долучилася до проєкту «Релігія в огні».

Антон Лещинський – член ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства», релігієзнавець, незалежний дослідник. Сфера наукових інтересів охоплює історію релігій, нетрадиційну релігійність, дослідження західного езотеризму. З перших місяців повномасштабного вторгнення – протоколіст і фахівець з логістики польової групи проєкту «Релігія в огні».

Карен Нікіфоров – член Правління ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства», працівник Центру прав людини та меморіалізації війни Київської школи економіки, учитель історії Київського ліцею «GolTeens School», керівник секції релігієзнавства Київської Малої академії наук. Наукові інтереси: історія релігії в СРСР, релігія і кінематограф, релігійне повсякдення. Документатор проєкту «Релігія в огні».

Уляна Севастьянів – кандидатка філософських наук, релігієзнавиця, викладачка кафедри філософії та педагогіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, голова ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства», стипендіатка програми «Documenting Ukraine». Науковий фокус зосереджений на віртуалізованій релігійності, психології релігії та діяльності релігійних громад в Україні. З травня 2022 року долучилась до команди проєкту «Релігія в огні», де займається документуванням воєнних злочинів проти релігійних громад України.

Ірина Фенно – кандидатка філософських наук, керівниця програм і проєктів Київського центру УКУ, гостьова дослідниця Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана (Мюнхен, Німеччина), доцентка кафедри релігієзнавства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, членкиня Правління ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства». Сфера досліджень пов'язана з релігією і політикою, питаннями релігійної свободи, соціальною доктриною Католицької церкви, етикою миру в католицизмі та православ'ї. Документаторка проєкту «Релігія в огні».

Руслан Халіков – кандидат філософських наук, релігієзнавець, член ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства». Випусковий редактор журналу «Релігієзнавчі нариси» №11. Видавець релігієзнавчої, філософської та езотериологічної літератури. Сфера наукових інтересів охоплює дослідження західного езотеризму, традиціоналістичної думки, секуляризації та державно-церковних відносин.

Лілія Підгорна – магістр релігієзнавства, членкиня ГО «Майстерня Академічного Релігієзнавства», незалежна дослідниця. Від початку повномасштабного вторгнення долучилась до команди проєкту «Релігія в огні».

<https://www.facebook.com/officialmarinua>

https://twitter.com/Religion_Fire

https://www.youtube.com/watch?v=ceTQ_SDCmus&list=PLD4ff6oXooZd2mp5jhyLSTkzbdQ1ury3Z

ГО "Майстерня
академічного
релігієзнавства"

www.mar.in.ua

Проект
"Релігія в огні"

<http://uk.religiononfire.mar.in.ua>

Дизайнерка: Долинська Світлана.

